

NOTARIATAS

Nr. 6 / 2008

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmų darbuotojai:

Eglė Čaplinskienė (teisininkė konsultantė)
Justas Čiomasas (teisininkas konsultantas)
Vaidota Majūtė (teisininkė konsultantė)
Aleksandras Matonis (atstovas viešiesiems ryšiams)
Sandra Ražanaitė (teisininkė konsultantė)

Egidija Tiesnesienė (valdytoja)
Dangyra Bružienė (specialistė)
Dalia Jūrevičienė (sekretorė)
Dalia Remeikytė (specialistė archyvarė)
Irena Zacharevičienė (buhalterė)

Taip pat:
Vytautas Gaivenis
notarė Inga Berulienė
notaras Mindaugas Kačergis

Edita Birulienė (kalbos redaktorė)
Olgos Posaškovo ir „Notariato“ archyvo nuotraukos

ISSN 1822-8127

Olimpiečių g. 4
Vilnius

El. paštas: rumai@notarai.lt

www.notarai.lt

© 2008 Lietuvos notarų rūmai
© 2007 Notarų herbo autorius Arvydas Každailis

TURINYS

AKTUALU

- „Neturime teisės suklysti“. Pokalbis su Notarų rūmų prezidentu notaru M. Stračkaičiu teisės portale „Infolex“ 5
- Prie apskritojo stalo - teisinių profesijų asociacijų atstovai 9
- Notarams – vėl visuomenės pasitikėjimo kreditas 11

STRAIPSNIAI

- Lietuvos notarai – totalitarinio režimo aukos
VYTAUTAS GAIVENIS 15
- Bendrosios dalinės nuosavybės teisės ypatumai
INGA BERULIENĖ 26
- Depozitinės sąskaitos
MINDAUGAS KAČERGIS 30
- Vekseliai, jų protestavimas, vykdomųjų išrašų darymas
JUSTAS ČIOMANAS 34

TARPTAUTINIAI SANTYKIAI

- Tarptautinės notariato sąjungos Europos reikalų komisijos
2-oji plenarinė sesija Zagrebe 45
- Europos Sąjungos notariatų tarybos Generalinė asamblėja Briuselyje 47
- Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos visuotinis narių susirinkimas ir
generalinė taryba Kvebeke 48

IN MEMORIAM

- Anapilin išėjo notarė Rima Sadauskienė 51

LNR prezidentas M. Stračkaitis

NETURIME TEISĖS SUKLYSTI

Pokalbis su Notarų rūmų prezidentu notaru Mariumi Stračkaičiu teisės portale „Infolex“ 2008 09 09

INFOLEX: Praėjo pusmetis nuo Jūsų kadencijos pradžios. Kaip šandien vertinate notarų situaciją – notaro įvaizdį, santykius su visuomene, valdžia, žiniasklaida?

M. Stračkaitis: Situacija tikrai nėra paprasta. Pastarieji dveji metai buvo sudėtingiausi per visus 15 mūsų veiklos metų. Niekada neteko tiek teisintis, aiškintis ir skubėti, kaip pastaruosiu metu. Tai mums nauja patirtis – per amžius notaras buvo tas žmogus, kuris gilinasi, įvertina ir pasveria faktus. „Tai, ką patvirtina notaras, tampa įstatymu“ – notaro profesijos misija ir atsakomybė.

Norėdami šią misiją atlikti, negalime pasiduoti jokioms emocijoms ir provokacijoms. Sutinkame derinti pozicijas, ieškoti kompromisų, dėl visko kalbėti, apie viską diskutuoti, bet vienu vieninteliu keliu – įstatymo numatyta tvarka. Galbūt šandien žiniasklaidai ir politikams tai gali būti per daug laiko reikalaujantis, varginantis ir nuobodus kelias, bet mes kito pasirinkimo neturime. Manau, kad tai, apie ką kalbu, supras kiekvienas teisininkas. Istorškai žvelgiant, notarai niekada per daug nedalyvavo išoriniame visuomenės gyvenime. Gal todėl šandien esame vadinami klanu, slapta lože ir pan. Iš tiesų ir paaiškinti,

ir suprasti mūsų darbo specifiką yra sunku, nes tai siauros specializacijos sritis. Tai nėra lengvai suprantama ir įdomi informacija – sutikite, retas kuris perskaito ir įsigilina į vis didėjančių apimčių sutartis. Šiandien pirmiausia reikia įdomių ir sensacingų naujienų, todėl suprantu žiniasklaidą ir politikus. Kita vertus, tikrai nesame kokia nors išskirtinė visuomenės dalis, privalome prisitaikyti, ieškoti kelių, kad notaro darbas būtų suprantamas, vertinamas ir prieinamas visiems žmonėms. Čia matau vieną svarbiausių šio laikotarpio Notarų rūmų ir savo uždavinių.

INFOLEX: Kokie dalykai aktualūs šiandien notarams kitose šalyse? Kokios pasaulinio notariato veiklos tendencijos?

M. Stračkaitis: Šiandien 68% pasaulio gyventojų kreipiasi į notarus dėl įvairiausių teisinių klausimų. Lietuvos notarų rūmai jau 14 metų priklauso Tarptautinei notariatų sąjungai – buvome į ją priimti 1994 m. vasario 11 d., vieni pirmųjų iš Baltijos šalių. Šiandien ši organizacija vienija per 75 Europos, Amerikos, Azijos ir Afrikos regionų valstybių notariatus. Mūsų darbui eksperimentai nebūdingi, todėl notarams ypač aktualu analizuoti kitų šalių notarų praktiką, keistis patirtimi – juk visur sprendžiami tie patys ar panašūs klausimai. Pateiksiu keletą pavyzdžių. Latvijoje, pavyzdžiui, buvo bandyta neriboti notarų skaičiaus. Kas atsitiko? Kolegos latviai sako, kad beveik visi Latvijos notariai suvažiavo į Rygą, o periferijoje teisės specialistų ir pagalbos žmogui neliko. Jei kalbėtumėme apie įkainius, tai įdomi yra olandų patirtis. Čia buvo stengtasi reformuoti notarų paslaugų įkainius, bet dėl to nukentėjo klientai. Olandijoje už pagrindines notaro paslaugas dešimteriopai brangiau po reformos teko mokėti būtent didžiausiai daliai žmonių, kai iki reformos už jas, kaip ir Lietuvoje, ten buvo nustatytas menkas įkainis. Tiesa, kai kuriuos įkainius valdžia sumažino. Tačiau tai tebuvo dešimt procentų nuo pačių didžiausių sumų ir rečiausių sandorių. Šį skirtumą jei kas ir būtų pajutęs, tai tikrai ne tie patys stambiausi verslininkai, kurie turėdavo atsiskaityti notarui už milžiniško verslo strategijų konsultacijas ir dokumentus, o išėjo, kad nuolaida buvo padaryta būtent jiems.

INFOLEX: Prieš pusmetį Notarų rūmai audringai reagavo į ketinimus keisti Notariato įstatymą. Kokia padėtis dabar?

M. Stračkaitis: Mes siekiame teisinio stabilumo ir atstovaujame Lietuvos notarų bei jų klientų interesams. Nesame prieš reformas, bet ir toliau laikysimės nuoseklios pozicijos, kad bet kokie pakeitimai iš pradžių turi būti pasverti bei visapusiškai įvertinti įstatymo numatyta tvarka. Mes niekada nesukursime tvirtos teisinės sistemos, jei nuolat ją kaitaliosime. Bet kokių technologijų specialistas patvirtins, kad sistemos keitimas yra sudėtingiausias uždavinys, nes reikia perdarinti visas kitas susijusias grandis, tam galima ryžtis tik įsitikinus, kad tai gyvybiškai būtina ir įvairiapusiškai patikrinta. Praktika rodo, kad, nepaisant šių sąlygų, daromos klaidos, ir jau priimti sprendimai turi būti keičiami ar atšaukiami. Taip nutiko su teisingumo ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymu „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57, pakeitimo“. Su Lietuvos notarų rūmais keletą kartų buvo derinami vis kiti teisingumo ministro įsakymo projekto variantai, prašant pateikti pastabas per keletą dienų arba net valandų. Notarų rūmai iš viso neturėjo galimybės įvertinti galutinio įsakymo projekto varianto. Vos ne kasdien kreipėmės į teisingumo ministrą su raštais, prašydami neskubėti priimti pakeitimų ir duoti protingą terminą susipažinti su įsakymo projektu. Tačiau nepaisant visų pastangų ir kreipimųsi, Lietuvos notarų rūmai gavo jau tik pasirašytą įsakymą. Negana to, neturėjome jokios informacijos, kada įsakymas įsigalios. „Valstybės žiniuose“ jis buvo paskelbtas 2007 m. balandžio 11 d., prieš šv. Velykas, o dėl šventinių dienų grafiko atokesnius notarų biurus teisingumo ministro įsakymas pasiekė pora dienų po įsigaliojimo. Iš karto po įsakymo paskelbimo ir į ministrą, ir į Ministrą Pirmininką kreipėsi asocijuotos verslo struktūros. Per keletą savaičių teisingumo ministro įsakymas buvo pakeistas dar kartą – 2007 m. gegužės 28 d. įsakymu. Kad teisingumo ministro įsakymas galėtų galioti ir būti taikomas bent kurį laiką, kol

Teisingumo ministerija atliks jam pavestą notarų atlyginimų dydžių auditą, teisingumo ministro įsakymas dar kartą pakeistas 2008 m. vasario 5 d. Panašiai buvo svarstomas ir Teisingumo ministerijos parengtas Notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuris šiandien yra svarstomas Seimo komitetuose. Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas pasiūlė pagrindiniam, t.y. Teisės ir teisėtvarkos komitetui, grąžinti įstatymo projektą tobulinti rengėjams. Pavasario sesijoje įvyko 3 įstatymo projekto klausymai Teisės ir teisėtvarkos komitete. Per šiuos posėdžius apsvairstėme tik 10 projekto straipsnių iš 81. Tai rodo, kad projekto nuostatos tikrai diskutuotinos, kad kelia daug abejonių bei svarstymų. Lietuvos notarų rūmai įstatymo projektui yra pateikę net 48 pastabas. Daug pastabų įstatymo projektui yra pateikę Lietuvos universitetai, LR Seimo Teisės departamentas, Teisės institutas, kitos institucijos. Tikimės, kad, keičiant vieną kertinių Lietuvos teisinės sistemos įstatymų, bus įsiklausyta į kiekvieną pastabą ir aptarti visi argumentai. Kartais juokaujame, kad patarlę „Devynis kartus pamatuok, dešimtą kirpk“ turbūt sukūrė notaras. Mes tikrai nieko negalime daryti paskubomis. Mūsų pareiga – laikytis nešališkos pozicijos ir nuolat kelti kvalifikaciją, kad būtume reikalingi valstybei ir žmonėms, kad tinkamai atstovautume įstatymui. Neturime teisės suklysti.

INFOLEX: Ką keistumėte dabartiniame Notariato įstatyme?

M. Stračkaitis: Pritariame asesoriaus instituto tobulinimui, notarų sėslumo užtikrinimui, taip pat tapimo notaru ar notarinės praktikos atlikimo tvarkos gerinimui. Remdamiesi Estijos notarų darbo patirtimi, esame pateikę siūlymus Teisingumo ministerijai papildyti notarų funkcijas notariškai patvirtintų dokumentų tvirtinimo ženklų apostille funkcija. Manome, kad būtų tikslinga Notariato įstatymą papildyti numatant, kad notariškai gali vykdyti mediaciją, arba vadinamąjį taikinimą. Praktiškai šia veikla užsiimame kasdien, tvirtindami kiekvieną sandorį – būdami nešališki, deriname sandorio šalių valią bei interesus. Taip pat manome, kad galima būtų pamąstyti ir apie kitų funkcijų, pvz., santuokos sudarymo ir

nutraukimo patvirtinimo, įrašo apie santuokos sudarymą ir nutraukimą atlikimo, trečiųjų teismo veiklos vykdymo, teisinio konsultavimo ne tik civilinės teisės srityje, jei notaras turi pakankamai kompetencijos konkrečioje srityje ir kt., perdavimą notarams. Notarai yra kvalifikuoti teisininkai, atliekantys valstybės teisinio padėjėjo funkcijas, todėl manome, kad valstybė gali drąsiai deleguoti dalį teisinių funkcijų notarams, tokiu būdu mažindama biurokratinį aparatą ir jo išlaidų našta.

INFOLEX: Ar išsprendė notarų civilinės atsakomybės draudimo problematika?

M. Stračkaitis: Neįvardyčiau to klausimo problematišku. Tiesiog buvo bandyta padaryti vienai šaliai naudingą sprendimą notarų privalomojo civilinės profesinės atsakomybės draudimo teisiniame reglamentavime ir notarus bei jų klientus padaryti priklausomus nuo draudikų sąlygų. Šiandien notarų profesinės civilinės atsakomybės draudimas galioja ir galiu drąsiai užtikrinti – joks notaras šalyje neatliks nė vieno notarinio veiksmo, nebūdamas apsidraudęs. Lietuvos notarų rūmai dėl šio draudimo tariasi net su keliomis užsienio draudimo kompanijomis. Notarų privalomuoju civilinės profesinės atsakomybės draudimu susidomėjimą išreiškė ir Lietuvos draudimo bendrovė „BTA Draudimas“. Todėl apie notarų privalomojo civilinės profesinės atsakomybės draudimo problemas kalbėti ar keisti galiojančio teisinio reglamentavimo šiandien tikrai nėra jokio tikslo. Bent jau notarams.

„Notariato“ priedas: 2008 m. spalio 1 d. įsigaliojo Lietuvos notarų rūmų ir uždarnosios akcinės draudimo brokerių bendrovės IIZI, atstovaujantios Didžiosios Britanijos draudimo imonei „Association of Underwriters Known as Lloyd’s“, sutartis dėl notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo. Remiantis sutartimi, kiekvienas notaras sumokėjo metinę 2000 Lt įmoką ir gavo draudimo sertifikatą. Kiekvienas notaras apdraustas iki 29 tūkst. eurų (100 tūkst. litų) kiekvienam draudimui įvykiui.

INFOLEX: Ar jau veikia NETSVEP sistema? Jei ne, ko dar trūksta, kad jos efektyvumas būtų maksimalus?

M. Stračkaitis: NETSVEP sistema dar nebaigta. Notaro klientai negali esamoje sistemoje sudaryti daugelio nekilnojamojo daiktų perdavimo sandorių, sistema dažnai genda ir veikia neefektyviai. Šiandien prašome Teisingumo ministerijos inicijuoti NETSVEP sistemos teisių perdavimą Lietuvos notarų rūmams, kad mes galėtume investuoti savo lėšas į sistemos tobulinimą. Notarų rūmams suvartokius sistemą, ji galėtų būti paleista artimiausiu metu. Notarams NETSVEP sistema labai reikalinga – tam, kad taupyti klientų ir notarų laiką rengiant ir tvirtinant sutartis bei registruojant teises registruose ir automatiškai ištaisytų klaidas sandoryje, perkeliant duomenis iš esamų registru. Sistemos testavime dalyvauja 25 notarų biurai, notari, ir Notarų rūmai nuolat ir neatlygintinai teikia teisinės konsultacijas informatikams, kuriantiems sistemą, Registrų centrui ir Teisingumo ministerijai, rašo pastabas dėl NETSVEP sistemos tobulinimo.

„Notariato“ priedas: 2008 m. spalio mėn. Notarų rūmai nepritarė valstybinės įmonės Registrų centro pasiūlytam susitarimo projektui „Dėl bendradarbiavimo įgyvendinant NETSVEP projekto sprendimus ir šalinant NETSVEP informacinės sistemos trūkumus“. Dokumente, be kita ko, buvo siūloma, kad sistemos trūkumus pašalintų Registrų centras Notarų rūmų lėšomis. Notarų rūmų NETSVEP darbo grupė parengė savąjį susitarimo projekto variantą, kuriame numatyta, kad Registrų centras NETSVEP informacinės sistemos trūkumus pašalins savo lėšomis. Susitarimo projekte pateikiamos reikalingos sistemos specifikacijos ir numatomos techninės sąlygos, kuriomis Notarų rūmai imsis eksploatuoti NETSVEP informacinę sistemą.

INFOLEX: Kokia padėtis su notariais regionuose? Ar gyventojai lengvai gauna notarų paslaugas ir ar netrūksta notarų?

M. Stračkaitis: Akmenė, Pagėgiai ir Varėna – tai Lietuvos miestai, kur notaro ten gyvenantiems žmonėms tikrai reikia. Tačiau Pagėgiuose ir Akmenės rajone norinčiųjų dirbti notaro darbą natsiranda, o dirbti notare Varėnos rajone paskutiniame Teisingumo ministerijos rengtame konkurse pareiškė norą tik viena teisininkė. Notarų rūmų pozicija yra aiški: klientas geriausią notaro paslaugą gaus tik tada, kai tarpusavyje bendradarbiaus už notaro paslaugas ir veiklą atsakingos institucijos, tai yra Teisingumo ministerija ir Lietuvos notarų rūmai. Lietuvos notarų rūmai privalo užtikrinti kiekvieno notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, kokybiškas paslaugas klientui, tinkamą biuro darbo administravimą ir atsakingą notaro vardo reprezentavimą visuomenėje, todėl Lietuvos notarų rūmai visuomet buvo ir yra už aiškų, teisingą ir socialiai pagrįstą naujų konkursų skelbimą. Todėl mes ir toliau skatinsime dalyvauti konkursuose notaro vietai užimti mažuosiuose Lietuvos miestuose ir rajonuose, o apie kartais labai daugiaprasmiškus teiginius, esą notari neįsileidžia naujokų į savo gretas, ir toliau atsakysime faktais. Jie yra labai aiškūs ir konkretūs – Lietuvos notarų rūmai nuolat atlieka tyrimus, renka informaciją ir žino, kur ir kiek notarų šiandien labiausiai reikia.

INFOLEX: Dėkojame už pokalbį.

PRIE APSKRITOJO STALO - TEISINIŲ PROFESIJŲ ASOCIACIJŲ ATSTOVAI

Prie apskritojto stalo Notarų rūmuose

Lietuvos teisininkų asociacijos pasiūlė Seimui priimti įstatymo pataisą, kuri užtikrintų teises galimybes geriau vykdyti joms patikėtas funkcijas, atstovauti savo klientų interesams bei ginti savo ir savo narių teises ir interesus teisme.

Pataisai pritaria Lietuvos notarų rūmuose rugsėjo 16 d. vykusioje apskritojto stalo diskusijoje, kurioje dalyvavo LNR prezidentas Marius Stračkaitis, Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo pirmininkė Inga Karalienė, Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos pirmininkas Leonas Virginijus Papirtis, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas prof. dr. Vytautas Nekrošius, taip pat praėjusios

kadencijos parlamentarai - Seimo pirmininko pavaduotojas Gintaras Steponavičius, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas Julius Sabatauskas, komiteto narys Vidmantas Žiemelis.

Apskritojto stalo diskusija, dalyvaujant visų trijų teisinių profesijų asociacijų atstovams, surengta pirmą kartą.

Pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnio 1 dalies pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą, kurį inicijavo Lietuvos notarų rūmai, Lietuvos antstolių rūmai ir Lietuvos advokatūra, profesinių savivaldų susivienijimai įgytų galimybę apskūsti teismui norminius

administracinius aktus. Dabar tokią teisę turi tik Seimo nariai, Seimo kontrolieriai, vaiko teisių apsaugos kontrolierius, Valstybės kontrolės pareigūnai, apskričių viršinininkai, bendrosios kompetencijos ir specializuotieji teismai bei prokurorai.

„Galiojanti šio įstatymo redakcija teisę kreiptis į teismą dėl norminio administracinio akto teisėtumo numato tik apibrėžtam subjektų ratui, tarp jų nėra asociacijų ir kitų profesinių savivaldų susivienijimų. Tuo tarpu tiek notarams, tiek ir kolegoms antstoliams bei advokatams iškyla būtinybė savo interesams atstovauti teisme“, - sakė Lietuvos notarų rūmų prezidentas M. Stračkaitis.

Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, LR antstolių įstatymas bei LR advokatūros įstatymai, be kita ko, numato Notarų rūmų, Antstolių rūmų ir Advokatūros uždavinius ir atsakomybę atstovaujant notarų, antstolių bei advokatų interesams valstybės valdžios institucijose. Remiantis minėtųjų įstatymų nuostatomis, šias teises profesijas vienijančios

asociacijos dalyvauja teisės aktų rengimo bei priėmimo procese ir turi pareigą rūpintis, kad priimami teisės aktai užtikrintų tinkamą joms patikėtų funkcijų įgyvendinimą bei atitiktų jų esmę - ginti savo narių teises ir interesus.

Kita vertus, nei minėtieji įstatymai, nei Administracinių bylų teisenos įstatymas nenumato viešąsias funkcijas vykdančioms asociacijoms teisiinių priemonių ir galimybių įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymuose joms numatytas teises ir pareigas bei tokiu būdu tinkamai atstovauti savo narių ir visos institucijos interesams. Notarų rūmai, Antstolių rūmai bei Advokatūra, manydamos, kad valstybės institucijų priimti norminiai teisės aktai pažeidžia jos narių ar visos institucijos interesus, neturi galimybės kreiptis į teismą dėl tokio norminio administracinio teisės akto teisėtumo.

Notarų, antstolių ir advokatų nuomone, siūlomos pataisos padėtų užtikrinti jiems patikėtų funkcijų tinkamą vykdymą. ●

„Notariato“ inf.

Sutariama, kad įstatymo pataisos padės geriau atlikti darbą

NOTARAMS - VĖL VISUOMENĖS PASITIKĖJIMO KREDITAS

Vertindami teisinių institucijų darbuotojus, Lietuvos gyventojai jau ketvirtus metus iš eilės labiausiai pasitiki notariais.

Tai rodo reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, kurią Lietuvos notarų rūmų užsakymu atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“. Minėtoji sociologinių tyrimų bendrovė buvo pasirinkta, Lietuvos notarų rūmų Prezidiumo pavedimu atlikus pirkimo apklausą. 2005-2007 metais analogiškus visuomenės nuomonės tyrimus atliko bendrovė „Spinter tyrimai“.

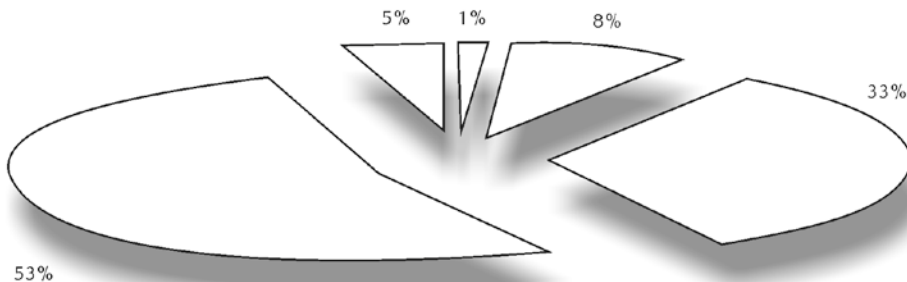
„Vilmorus“ šių metų spalio 2-7 dienomis apklausė 1006 respondentus, kurių amžius 18 ir daugiau metų. Daugiapakopė tikimybinė

respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Apklausa vyko Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Marijampolėje, Alytaus, Šakių, Mažeikių, Pakruojo, Šilutės, Kėdainių, Utenos, Tauragės, Telšių, Rokiškio, Švenčionių, Ukmergės ir Raseinių rajonuose – iš viso 21 mieste ir 63 kaimuose.

Tyrimo duomenimis, notariais pasitiki 58 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų. Notariais nepasitiki 9,2 proc. respondentų, abejingi – trečdalis apklaustųjų. 2005 metais gyventojų pasitikėjimas notariais siekė 51 proc., 2006 m. – 57 proc., 2007 m. – 58 procentus („Spinter tyrimai“).

Nuomonė	Respondentai
Visiškai nepasitikiu	12
Nepasitikiu	80
Nei taip, nei ne	331
Pasitikiu	537
Visiškai pasitikiu	46

Visiškai nepasitikiu 1%
Nepasitikiu 8%
Nei taip, nei ne 33%
Pasitikiu 53%
Visiškai pasitikiu 5%

VISUOMENĖS PASITIKĖJIMAS NOTARIAIS 2008 m. (procentais)

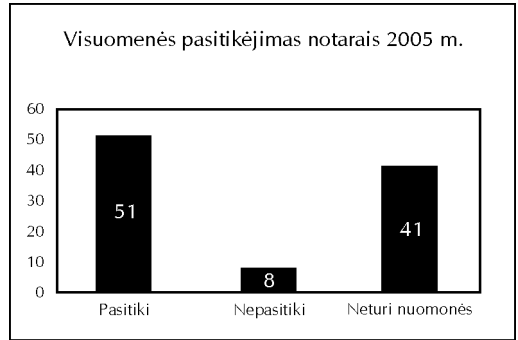
Tai yra didžiausias pasitikėjimo procentas tarp tokių institucijų darbuotojų, kaip advokatai (pasitiki 41 proc.), policininkai (40 proc.), Specialiųjų tyrimų tarnybos darbuotojai (36 proc.), Valstybės saugumo departamento darbuotojai (31 proc.), prokurorai (28 proc.), teisėjai (25 proc.), antstoliai (17 proc.).

Klausimas: kodėl jūs nepasitikite notariais?

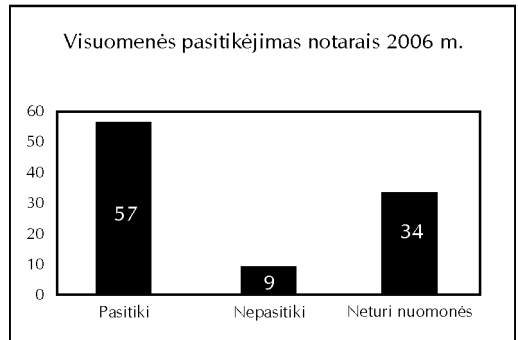
	N	%
Paperkami	32	34,8%
Per daug plėšia pinigų/ brangios paslaugos	25	27,2%
Prastai atlieka savo darbą	15	16,3%
Ne visada objektyvūs	8	8,7%
Šiurkštus elgesys	4	4,3%
Daug biurokratizmo	4	4,3%
Uždaras ratas	3	3,3%
Labai painios sutartys	1	1,1%
Padeda nusikaltėliams	1	1,1%
Nežino/ neatsakė	12	13,0%
Iš viso	92	114,1%

„Jau penkiolika metų - nuo nepriklausomo notariato atkūrimo - siekiamas notarų tikslas tapti artimu gyventojų patarėju kasmet vis labiau apčiuopiamas. Sociologiniai tyrimai kasmet patvirtina gyventojų pasitikėjimą notariais ir skatina mus geriau tarnauti klientams“, - sakė Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis.

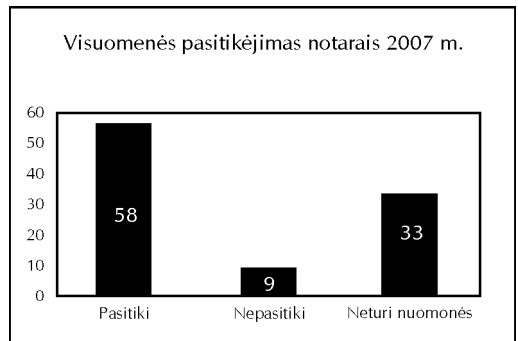
Visuomenės pasitikėjimo notariais pokyčiai 2005 -2008 m.			
Metai	Pasitiki	Nepasitiki	Neturi nuomonės
2005	51	8	41
2006	57	9	34
2007	58	9	33
2008	58	9,2	32,9

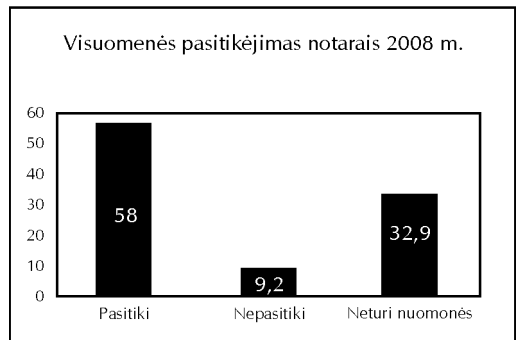
Šaltinis: SPINTER TYRIMAI

Šaltinis: SPINTER TYRIMAI

Šaltinis: SPINTER TYRIMAI

Šaltinis: VILMORUS

„Malonu, kad Lietuvoje yra profesijų, kurių atstovais gyventojai pasitiki. 58 procentai yra labai daug, ir šis vertinimas, manau, yra kvalifikuotas, nes pusė gyventojų per dvejus metus tvarkėsi reikalus pas notarus“, - sakė visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ direktorius Vladas Gaidys.

„Vilmorus“ tyrimo duomenimis, notarų biuruose per pastaruosius 2 metus reikalus tvarkė 45 proc. respondentų. Per šį laikotarpį maždaug ketvirtadalis respondentų (26 proc.) juose lankėsi vieną kartą, o du kartus ir dažniau kreipėsi beveik penktadalis (19 proc.) apklaustųjų.

Klausimas: kiek kartų per pastaruosius 2 metus jūs tvarkėte reikalus notaro biure?

	N	%
Vieną kartą	262	26,0%
2-3 kartus	149	14,8%
4 ir daugiau kartų	43	4,3%
Nesinaudoju notarų paslaugomis	552	54,9%
Iš viso	1006	100,0%

Klausimas: kaip vertinate notarų paslaugų kokybę?

	N	%
Labai gerai	80	8,0%
Greičiau gerai	328	32,6%
Patenkinamai	226	22,5%
Greičiau blogai	31	3,1%
Labai blogai	19	1,9%
Nežinau/sunku pasakyti	322	32,0%
Iš viso	1006	100,0%

Klausimas: ar Lietuvoje, Jūsų manymu, pakanka notarų?

	N	%
Taip	602	59,8%
Ne	116	11,5%
Nežinau/sunku pasakyti	288	28,6%
Iš viso	1006	100,0%

Klausimas: kaip jūs manote, kas nustato notarų paslaugų įkainius?

	N	%
Patys notari	278	27,6%
Vyriausybė	127	12,6%
Seimas	31	3,1%
Prezidentas	5	0,5%
Teisingumo ministerija	134	13,3%
Vidaus reikalų ministerija	15	1,5%
Finansų ministerija	49	4,9%
Nežinau	367	36,5%
Iš viso	1006	100,0%

Klausimas: ar jums pakanka informacijos apie notarų veiklą?

	N	%
Taip	289	28,7%
Ne	328	32,6%
Man neįdomu	389	38,7%
Iš viso	1006	100,0%

„V.Gaidys: 58 procentai yra labai daug. Šis vertinimas yra kvalifikuotas, nes pusė gyventojų per dvejus metus tvarkėsi reikalus pas notarus“.

Klausimas: apie ką jums trūksta informacijos?

	N	%
Apie notarų paslaugų kainas	180	55,2%
Apie klientų aptarnavimo tvarką	94	28,8%
Aš nesuprantu, ką veikia notariai	20	6,1%
Apie notarų paslaugas	160	49,1%
Iš viso	326	139,3%

Klausimas: kokiais kanalais Jūs norėtumėte gauti informaciją apie notarų veiklą?

	N	%
Per radiją	200	20,4%
Per televiziją	518	52,8%
Nacionalinėje spaudoje	186	19,0%
Regioninėje spaudoje	105	10,7%
Internetė	216	22,0%
Informaciniuose lankstinukuose notarų biure	64	6,5%
Informaciniuose lankstinukuose, metamuose į pašto dėžutes	92	9,4%
Tiesiogiai sužinoti iš notaro	136	13,9%
Elektroniniu būdu asmeniškai	18	1,8%
Iš viso	981	156,5%

Klausimas: kiek laiko pastarąjį kartą teko laukti priėmimo pas notarą?

	N	%
Nebuvo pas notarą	421	41,8%
Priėmė iš karto	251	25,0%
Kelias valandas	126	12,5%
Neatsimenu	71	7,1%
Savaite ar ilgiau	58	5,8%
Kelias dienas	47	4,7%
Dieną	32	3,2%
Iš viso	1006	100,0%

Vytautas Gaivenis
Notariato istorikas, teisininkas

LIETUVOS NOTARAI – TOTALITARINIO REŽIMO AUKOS

Dėl Hitlerio ir Stalino nusikaltėliško sąmokslu, istorijoje žinomo Molotovo–Ribentropo pakto vardu, ir jo priedų – slaptųjų protokolų Lietuva – Tautų Lygos narė, neutrali valstybė (SSRS tuo metu jau buvo pašalinta iš šios organizacijos už agresiją prieš Suomiją) 1940 m. birželio 15 d. buvo okupuota Sovietų Sąjungos, o tų pačių metų rugpjūčio 3 d. aneksuota ir inkorporuota į SSRS sudėtį kaip keturioliktoji „Sąjunginė respublika“.

SSRS iš esmės ne federacija, o unitarinė, griežtai centralizuota valstybė. „Sąjunginė respublika“ buvo Rusijos imperijos, vadinamos SSRS, sritis, valdoma Maskvos skiriama vietininko – antrojo kompartijos sekretoriaus (gubernatoriaus). Agresyvi šios valstybės prigimtis aiškiai išreikšta SSRS herbe: pasaulio rutulio fone – pjautuvas ir kūjis, viršuje – penkiakampė žvaigždė, šviečianti penkiems žemynams, ir nesibaigiantis kaspinas – įrašyti būsimos Pasaulinės Sovietų Respublikos narių – „sąjunginių respublikų“ pavadinimai. Maskva pasiliko teisę bausti nepaklusnius „federacijos subjektus“ – „sąjungines respublikas“. 1932–1933 m. ukrainiečiai už nenorą tapti „kolchozų“ vergais buvo nubausti „holodomoru“. Turtingiausioje pasaulio šalyje su darbščiais ir sumaniais ūkininkais buvo sukeltas dirbtinis badas, kurio metu mirė 7,5 milijono žmonių. Tuo pat metu Maskva eksportavo grūdus ir degtinę. 1920 m. liepos 12 d. pasibaigus Rusijos–Lietuvos karui (Lietuvos savanorių kariuomenė išvyko iš Lietuvos raudonųjų gaujas už Dauguvos), su Rusija buvo pasirašyta taikos sutartis (įregistruota Tautų Lygoje 1921 m.), kurios 1 punkte nurodyta, kad „...Rusija be atodairos pripažįsta Lietuvos valstybės savarankiškumą ir nepriklausomybę su visomis iš to einančiomis juridinėmis sėkmėmis ir gera valia visiems amžiams atsisako nuo visų Rusijos suvereniteto teisių...“ Tačiau Rusija principo „Pacta sunt servanda“ (Sutarčių reikia laikytis) nepripažįsta. Sutartys su Rusija nevertos ir popieriaus, ant kurio jos surašytos, kaip yra pasakęs

vienas JAV prezidentų. Sovietizuojant Lietuvą per trumpą laiką buvo sugriauta viskas, ką lietuvių tauta, pakilusi iš Pirmojo pasaulinio karo pelenų, sukūrė per dvidešimt nepriklausomybės metų. Pats Molotovas Lietuvos diplomatomams yra pareiškęs, kad mes žinome, jog Lietuvos žemės ūkis funkcionuoja šveicariško laikrodžio tikslumu. Litas buvo viena stabiliausių valiutų, kurios nepalietė ir pasaulinė krizė. Sukauptos nemažos aukso atsargos, išugdyta sava inteligentija, surulta tobula švietimo sistema (veikė 8 aukštosios mokyklos). Nustebinti maisto produktų ir kitų prekių gausa okupantai Lietuvą vadino „Mažąja Amerika“. Už bevečius sovietinius rublius pirko viską – pradedant laikrodžiais ir baigiant prancūziškais moteriškais šilkiniais apatiniais (su kuriais sovietų karininkų žmonos ėjo į Kauno teatrą – vietoj vakarinių suknelių...).

Okupacinė valdžia visus notarų – „buržujų tarnus“, kaip potencialius bolševikinio režimo priešus, atleido, o į jų vietą paskyrė „žmones iš darbininkų, valstiečių ir darbo inteligentų“. Daugelis tarpukario Lietuvos notarų buvo aktyvūs valstybės veikėjai, įvairių politinių partijų nariai.

Lietuvai buvo primesta valstybinio notariato sistema, kurioje notaras yra valstybės tarnautojas, gauna algą ir dirba notarų kontoroje, išlaikomoje iš valstybės biudžeto.

Organizuoti notariato organus Lietuvos SSR ir vadovauti jų veiklai, sudaryti teritorinio išdėstymo ir etatų skaičiaus projektus, tikrinti jų darbą, leisti įsakymus ir gerinti institucijos darbą buvo pavesta Teisingumo liaudies komisariatui.

Notaro vaidmuo sovietinio režimo sąlygomis tapo visiškai nereikšmingas. Žemė, pramonė, bankai, prekybos įmonės, piliečių indėliai, taupomosios kasos, lombardai, ryšiai, laivininkystės įmonės, jūros ir upių laivai, kino teatrai, viešbučiai, privačios ligoninės, poliklinikos, vaistinės, vaistų sandėliai, knygų leidyklos, gyvenamieji namai (didesniuose miestuose – didesnio kaip 220 kv. m ploto, kituose miestuose ir gyvenvietėse – didesni kaip 170 kv. m) buvo nacionalizuoti be jokios išpirkos. Panaikinus privatinę nuosavybę, notarams liko nuorašų, parašų tvirtinimas, įgaliojimai, nuomos

sutartys ir kiti mažiau reikšmingi notariniai veiksmai.

Lietuvą okupavus nacistinei Vokietijai, naciai paskelbė, kad Reichas paveldi Sovietų Sąjungos teisinę bazę, t.y. visas nacionalizuotas ar konfiskuotas turtas atitenka vokiečiams. Valstiečiams buvo paliktos jų turėtos žemės valdyti be nuosavybės teisės. Valstietis neturėjo teisės parduoti ūkio bei jo skaldyti. Be generalinio komisaro leidimo negalėjo palikti ūkio testamentu. Negrąžinus žemės privatinėn nuosavybėn, valstiečius bet kuriuo metu buvo galima iškeldinti į kitą ūkį arba visai išvaryti iš ūkio kaip netinkamus valdytojus. „Landlewirtschaftungs – Gessellschaft“ perėmė visą Lietuvos žemę, pagal sovietų įstatymus atitekusią valstybei, taip pat ir „sovchozus“ – valstybinius ūkius.

Teisės požiūriu valstiečių padėtis dar labiau pablogėjo, nes sovietų laikais jie bent teoriškai buvo amžini nacionalizuotų savo žemių naudotojai (kol netapo „kolchozų“ baudžiauninkais). „Grundstück – Gesellschaft Litauen m. b. H.“ perėmė sovietų nusavintus miestų pastatus ir žemes, kurias anksčiau valdė Lietuvos miestų komunaliniai ūkiai.

Vokiečių Generalinio komisariato leidinyje „Kaunaer Zeitung“ 1942 m. rugsėjo 21 d. rašyta: „Buvę savininkai neatgaus savo namų, kitaip pasitelktų tai vien pelno tikslams... Turtas jiems bus grąžintas be nuosavybės teisės; ją savininkai įgis tik po bandomojo laikotarpio, jei jo metu įstengs pateisinti savininko vardą“, „dabar jie turės įrodyti, ar sugeba valdyti turtą“¹. Nuo 1943 m. pavasario, žymiai pablogėjus padėčiai fronte, atskiriems žemės valdytojams, išlaikiusiems išbandymą, propagandos tikslais buvo įteikti nuosavybės dokumentai.

Abu okupaciniai režimai buvo vienodai žiaurūs ir nežmoniški. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto profesorių Simoną Beliackiną, įžymų teisininką, naciai sudėgino gyvą Osvencimo koncentracijos stovykloje, kerštaudami už tai, kad lietuviai,

¹ Max Schweizer „Tarp Vilniaus ir Berno. Tekstai apie Lietuvą ir Šveicariją“, Vilnius, 2003, p. 135.

antinacistinio pogrindžio paraginti, boikotavo mobilizaciją į SS legionus, uždarė Lietuvos aukštąsias mokyklas, žymiausias Lietuvos intelektualus, kaip pavergtos tautos įkaitus, įkalino Štuthofo koncentracijos stovykloje. Bolševikai ir naciai suprato, kad norint sunaikinti tautą pirmiausia reikia nukirsti galvą – sunaikinti inteligentiją.

1940–1941 m. sovietinio teroro, karinių nusikaltimų aukomis tapo 31 tūkst. žmonių, iš jų beveik 20 tūkst. išvežta į GULAG'o lagerius ir tremtį. Tremtyje ir lageriuose mirė 5157 tremtiniai ir kaliniai, 595 kaliniams įvykdytos mirties bausmės, 7360 žmonių likimas nežinomas iki šiol. Į Sibiro taigą ir Kazachstano dykumas vien mokytojų ir profesorių ištremta 1094 (iš jų 756 pradžios mokyklos mokytojai ir 1020 jų šeimos narių. Pradžios mokyklos neteko apie 10 proc. mokytojų), ikimokyklinio amžiaus vaikų – 1899, mokyklinio amžiaus vaikų – 3256, studentų – 114. Kai kuriais duomenimis, iš Lietuvos planuota ištremti apie 800 tūkst. žmonių, o į jų vietą atvežti kolonistus – rusakalbius „sovietų narodo“ atstovus. Kolonistai turėjo tapti okupacinio režimo atrama, o pasikeitus situacijai – uždelsto veikimo bomba – penktąją Rusijos imperializmo kolona, jos piliečiais. Paklausus tokį subjektą lietuviškai, jis išdidžiai atsakydavo: „Kalbėkite žmonių, o ne šunų kalba“. Tremtį nutraukė karas. Perpildyti „liaudies priešų“ ešalonai riedėjo į Rytus, o pasirusošę puolimui, o ne gynybai kariai, palikti likimo valiai ir prieš malonei, masiškai pasidavė į nelaisvę.

Notarai – tautos dalis. Juos ištiko tautos likimas. Bolševizmo ideologas Michailas Suslovas pokario metais vykstant įnirtingam partizaniniam karui yra pasakęs: „Lietuva bus, bet be lietuvių“.

Vienas iš pirmųjų bolševikinio režimo aukų buvo **Jonas Moigis** (1867–1933 m.) – teisininkas, visuomenininkas, Maskvos universitete studijavęs mediciną, vėliau teisę. Nuo 1890 iki 1918 m., t.y. aštuoniolika metų, buvo vyresnysis notaras Smolenske. Dėl „antisovietinės“ veiklos buvo suimtas ir 1919–1920 m. kalintas Smolensko kalėjime, išgelbėtas nuo sušaudymo Lietuvos Vyriausybės rūpesčiu. Pasikeitus politiniais kalinais, grįžo į Lietuvą. Nuo 1922 m. iki savo mirties dirbo Panevėžio notaru. Tai buvo šviesi asmenybė,

vienas iš Panevėžio muziejaus organizatorių, padovanojęs jam senienų rinkinių. Gyveno kukliai, turtų nekrovė, šelpė visus, kam buvo reikalinga pagalba, neskirstydamas žmonių pagal tautybę ir religiją. Ypač rūpinosi neturtingais mokiniais. Respublikos prezidentas jį apdovanojo Gedimino ordinu.

Panevėžiečiai jį gerbė ir mylėjo, vadino „vaikščiojančiu teisingumu“. Jo autoritetas buvo toks didelis, kad jam įėjus į valstybinį banką ar kitą įstaigą, tarnautojai atsistodavo ir pagerbdavo jį kaip Žmogų ir Notarą. Už nepalenkiamą teisingumą, toleranciją, tvirtas pažiūras, visuomeninę veiklą buvo išrinktas Panevėžio burmistru, tačiau dėl sveikatos šio darbo atsisakė. 1992 m. prie Kraštotyros muziejaus, įsikūrusio Moigių name, atidengta atminimo lenta. Joje įrašyta: „Šiame name 1921–1933 m. gyveno teisininkas, visuomenės veikėjas Jonas Moigis“.

Po Jono Moigio mirties Panevėžio notaru tampa jo sūnus Algirdas Moigis, baigęs Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetą. Tėvo atminimui jis įsteigė stipendijas to meto Panevėžio lietuvių, lenkų ir žydų gimnazijų neturtingiems mokiniams šelpti. Daug metų buvo renkamas miesto ligoninių kasos valdybos pirmininku, jo iniciatyva pastatyti Panevėžio miesto ligoninių kasos namai.

Tokia „stiprinanti buržuazinę valstybę ir tarptautinę buržuaziją“ veikla negalėjo būti nepastebėta sovietų saugumo policijos – NKVD. A. Moigiui pavyko pasitraukti į Vakarų. Mirė 1959 m., būdamas 64-erių, Čikagoje (JAV), ten ir palaidotas. Daugelis jo kolegų, nepasirinkusių savanoriškos tremties į demokratiškus kraštus, tapo sovietų okupacinio režimo aukomis. Užteko būti filatelistu, esperantininku, Raudonojo Kryžiaus darbuotoju, ir nemokama kelionė į Sibiro taigą, Kazachstano dykumas ar prie Laptevų jūros buvo užtikrinta.

Manau, kad tragiškiausias likimas visoje notariato istorijoje ištiko Šiaulių notarą **Vladą Kavecką** (1890–1940 m. birželio 25 d.). V. Kaveckas 1909 m. baigė Mintaujos gimnaziją (Latvija), o 1914 m. – Peterburgo universiteto Teisės fakultetą. Dirbo Kretingos teisėju, o nuo 1928 m. iki suėmimo (1940 m.) – Šiaulių notaru. Visuomenininkas, „Aušros“ muziejaus Šiauliuose talkininkas, okupantų suimtas

2

**ŽYMĖS
SIGNALEMENT**

Žmona — Femme

Užstėmimas Profession *notaras notaire*

Gimimo vieta ir laikas Lieu et date de naissance *Kretingos apskr. dist. Kretinga 1889 m.*

Gyvenamoji vieta Domicile *Siauliy'm. dist. Siauliai*

Šeimos padėtis Etat civil *vedęs - marié*

Veidas Visage *ovalus - ovale*

Atliq spalva Couleur des yeux *zilka - gris*

Pliaukų spalva Couf. des cheveux *stamsi - châtains*

Ypat. žymės Signes particul.

VAIKAI — ENFANTS

Vardas Nom	Amžius Age	Lytis Sexe

Pasas sudėtingas ir pasirašytas
Signature du titulaire

ir jo žmonos et de sa femme

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS

F.K.-1 Ap.58 AB.38339/36-2

Tikra 3

Skyriaus vedėjas

Dokumentai, kuriats pasirėmus pasas duotas:

Užsienio pasas n. 22/15292
išduotas 1934m. Siauliy
apskr. ties Varsininko

Notaro V. Kavecko pasas kopija

24
Forma № 3

„УТВЕРЖДАЮ“
23 - декабрь 1940 г.

нач. отдела НКВД уезд Кре́тинга **LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS**
K-1 Ap.58 AB.38339/36-2
/Кругайтис/ Tikra 3 Skyriaus vedėjas

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о пред'явлении обвинения)

Кре́тинга
Город Москва, 1940 г. _____ декабря _____ 23 " дня

Я, Зам. Нач. отделения УГБ НКВД уезд Кре́тинга _____ НКВД СССР
(должность, отдел и орган)

_____ сержант Госбезопасности **Н О В И К О В**
(звание и фамилия)

рассмотрев следственный материал по делу № 985 _____ и приняв во внимание,
что **КАВЕЦКАС Владас сын Казимирас**
(фамилия, имя и отчество)

достаточно изобличается в том, что он за время работы нотариусом, оформлял
дела в пользу графов, а рабочих обвинял. Часто выступал доверенным от
графа. Активный член организаций "ТРУТИНИК" с 1928 года по 1940 год.
(перечислить все пункты обвинения)

NKVD kaltinamasis aktas V. Kaveckui

jau pirmosiomis okupacijos dienomis ir įkalintas Šiaulių, o vėliau Telšių kalėjimuose.

1940 m. gruodžio 23 d. saugumo policijos seržanto Novikovo nutarimu dėl kaltinimo pateikimo rašoma: „...dirbdamas notaru patvirtindavo dokumentus grafų naudai, o darbininkus apkaltindavo. Dažnai buvo grafo įgaliotinis. Aktyvus organizacijos „Tautininkai“ nuo 1928 iki 1940 m. narys“. Vėliau pateiktas kaltinimas pagal Rusijos baudžiamąjo kodekso 58-4 ir 58-11 straipsnius².

Sovietinio režimo priešui laikytas kiekvienas nepriklausomoje Lietuvoje politinį ir visuomeninį aktyvumą parodęs žmogus. Rusijos baudžiamajam kodeksui buvo suteiktas atgalinis veikimas. Žmonės buvo baudžiami už veikas, padarytas iki okupacijos, nesilaikant principo, kad įstatymas atgal negalioja (lex prospicit, non respicit – įstatymas žiūri į priekį, o ne atgal). Prasidėjus karui Telšių kalėjime buvo atrinkti sušaudyti (NKVD žargonu – evakuoti pagal pirmą kategoriją) 76 „liaudies priešai“ – politiniai kaliniai, tarp jų – notaras V. Kaveckas. Sušaudyti buvo tik trys kaliniai, mėginę bėgti. Likusieji 73, tarp jų ir notaras V. Kaveckas, buvo nukankinti raudonarmiečių ir vietos kolaborantų su civilizuotam žmogui neįsivaizduojamu žiaurumu.

Kaliniams buvo surištos rankos, o burnos užrištos raiščiais liepiant tarti raidę „A“. Tiksliau sakant, jie buvo pažaboti kaip arkliai. Rainių miškelyje (apie 3 km nuo Telšių) buvo iškastos 4 duobės. Bėgantys raudonarmiečiai ir vietos kolaborantai savo aukas svilino ant laužo, plikė jų rankas ir kojas verdančiu vandeniu, daužė šautuvų buožėmis, mušė vielos bizūnais, pjaustė peiliais.

Vieno iš liudytojų Stanislovo Šakalio, dalyvausio ekshumuojant palaikus, parodymai: „Visi lavonai buvo pažaboti skudurais arba vielomis, ausys nupjaustytos, kojų ir rankų nagai nulupinėti, lyties organai nupjaustyti ir sukišti į burnas, tiesa, ne visiems. Dar pamenu, kad kai kuriems buvo nupjauti liežuviai, pilvai perskrosti ir jų vidun sukištos rankos“³.

² 58-4 straipsnis – Pagalbos tarptautinei buržuazijai teikimas; 58-11 straipsnis – Kонтрреволюціне организација

³ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Rainių tragedija, 1940 m. birželio 24–25 d., Vilnius, 2000.

Tai sena rusiška tradicija: „sužeisti ir sučiupti [baltieji karininkai] būdavo ne tik pribaijami, tačiau ir visais įmanomais būdais kankinami. Karininkams į pečius sukaldavo tiek vinių, kiek žvaigždžių būdavo ant jų antpečių, ant krūtinių išraižydavo medalius, ant kojų – antsiuvus. Nupjauzdavo ir burnon sugrūsdavo lytinius organus“⁴.

Beje, lytinių organų žalojimas, juos nutraukiant užrišta virve, buvo taikomas Lietuvos partizanams ir po Stalino mirties. Iš 1956 m. spalio 15 d. akto: „Pooperacinė diagnozė: trauminis šokas. Plačios mašnos žaizdos – nėra mašnos turinio. Aštrus kraujoplūdis. Durtinės žaizdos ant dešinės akies. Savęs susižalojimas“⁵.

Iš Rainiuose rastų 73 kankinių palaikų artimiesiems pavyko atpažinti tik 27, 46 lavonai taip ir nebuvo atpažinti, tarp jų – ir notaro V. Kavecko. Ta pati kankinio dalia ištiko ir advokatą Vladą Petronaitį, Sankt Peterburgo universiteto auklėtinį, nuo 1923 m. iki suėmimo dirbusį advokatu Kretingoje.

V. Kavecko baudžiamąjoje byloje 1942 m. NKVD pažymoje su užrašu „slaptai“ nurodyta: „BMH⁶ – 25.VI.41, įvykdyta 25.VI.41 Telšiuose“.

Nėra žmogaus, nėra problemos. Vieno žmogaus mirtis – tragedija, milijonų – statistika. Mišką kerta – skiedros lekia⁷.

Notaro kankinio V. Kavecko amžinojo poilsio vieta yra Telšių kapinėse. Palaidotas bendrame kape kartu su kitomis Rainių tragedijos aukomis. Ten, kur buvo pralietas kankinių kraujas, pastatyta koplyčia.

Vienas iš šio kraupaus nusikaltimo organizatorių, vietos kolaborantas, NKVD skyriaus viršininkas Petras Raslanas išsitaravo iki KGB pulkininko, gavo 35 SSRS apdovanojimus, tarp jų 4 ordinus, jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelnusio teisininko vardas. Yra išlikęs jo paaiškinimas LKP(b) CK sekretoriui, rašytas Maskvoje 1942 m. spalio 7 d.: „Aš

⁴ William Taubman. Chruščiovas. Vilnius, 2005, p. 80

⁵ A. Ramanuskaitė-Skokauskienė. Generolas Adolfas Ramanuskas Vanagas Tautos ir Valstybės atmintyje. Kaunas, 2007, p. 121.

⁶ BMH – aukščiausia baumė.

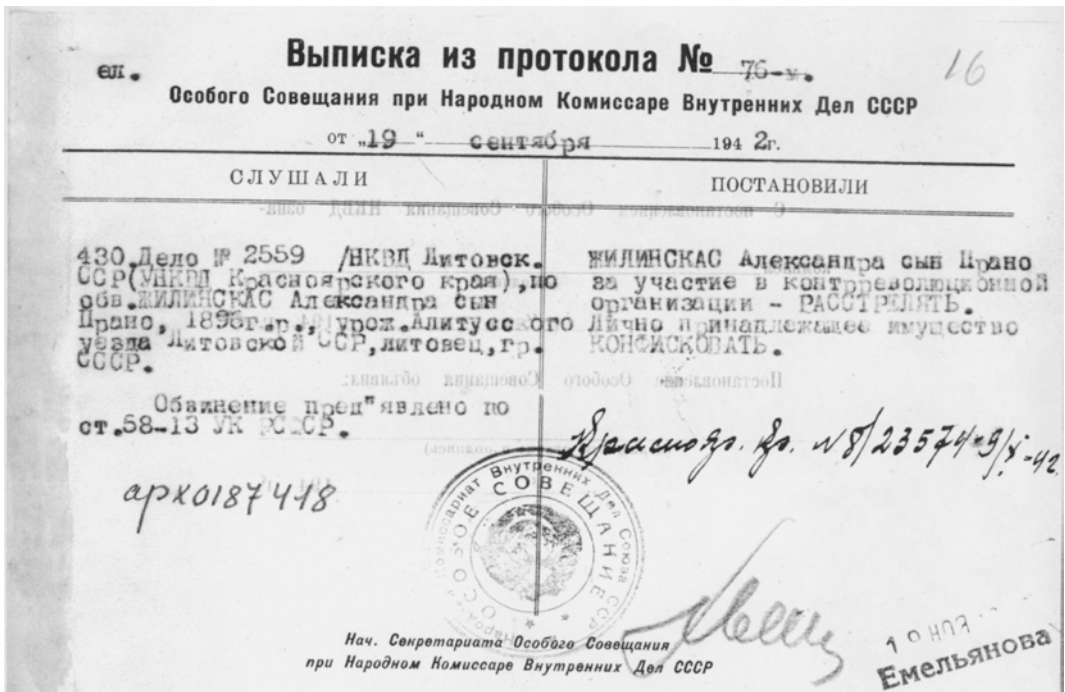
⁷ Iš Josifo Stalino minčių „lobyno“.

esu įsitikinęs, jog ten nebuvo nė vieno nekalto“. LR Šiaulių apygardos teismo nuosprendžiu P.Raslanas nuteistas kalėti iki gyvos galvos. Už uolią tarnybą represinėse SSRS struktūrose gavo Rusijos pilietybę ir tapo nepasiekiamas Lietuvos teisėsaugos organams. Rusija savo piliečių neišduoda. Bėgdami iš Lietuvos, NKVD ir NKGB pareigūnai 1941 m. birželio 22–28d. nužudė apie 400 kalinių ir apie 700 civilių asmenų. Iš viso būta apie 40 grupinių žudynių. Antai Pravieniškių lageryje sušaudyta 230 kalinių ir 21 lagerio tarnautojas. Šiame lageryje buvo ir 80 internuotų lenkų. Tikriausiai juos ištiko toks pats likimas, kaip ir karo belaisvius Katynėje. Panevėžyje Raudonosios armijos štabo rūsyje ne mažiau žiauriu būdu kaip Rainiuose buvo nukankinti medikai (trys Panevėžio apskrities gydytojai ir ligoninės galeistingoji sesuo bei dar trys panevėžiečiai). Pajevonyje – prie medžių prikalti kunigai. Grįžę sovietiniai okupantai buvo dar žiauresni. 1944 m. Rytprūsiuose, kur gyveno nemažai lietuvių, rašo to meto įvykių liudininkas Brunas Sutkus: „Vokiečių daliniams pavyko atkovoti Rytprusių gyvenvietę Nemersdorfą (Nemirkiemį). Tačiau kas ten darėsi? Nemersdorfe rusai nužudė 72 vokiečių kilmės moteris, vaikus ir

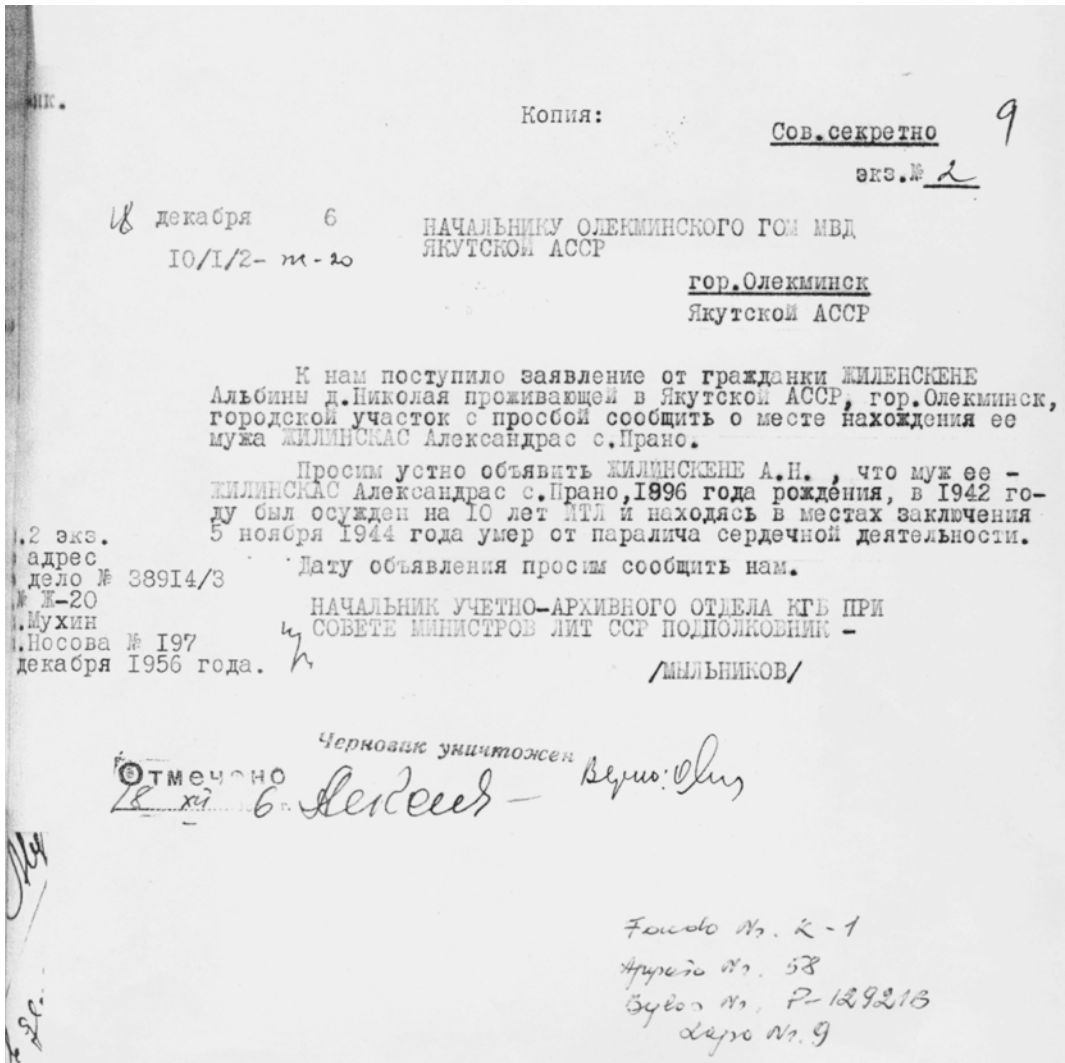
vyrus. Visos moterys buvo išprievartautos ir gyvos prikaltos prie klojimų durų. Vyrų, moterų, net kūdikiai buvo nužudyti, sušaudyti, paskandinti. Net prancūzų darbininkai tapo kraujo ištroškusių rusų aukomis“⁸.

Totalitarinio režimo auka tapo ir kitas iškilus Lietuvos teisininkas **Aleksandras Žilinskas** (1885–1942), baigęs Tartu (Estija) universitetą, studijavęs teisę Heidelbergo (Vokietija) universitete. Būdamas Lietuvos Respublikos teisingumo ministru, įvykdė teismų reformą, nuo 1934 m. – Kauno notaras. Suimtas 1941 m. birželio 14 d., o 1942 m. rugsėjo 19 d. NKVD ypatingojo pasitarimo nuteistas sušaudyti konfiskuojant turtą. Išrašė iš protokolo nurodyta: „Žilinską Aleksandrą, Prano sūnų, už dalyvavimą kontrrevoliucinėje organizacijoje – sušaudyti. Asmeniškai priklausantį turtą – konfiskuoti“. Trumpai ir aiškiai. Karo metas. Geriau šimtą nekaltų sušaudyti negu vieną kaltą paleisti! Panašūs nuosprendžiai būdavo vykdomi nedelsiant po paskelbimo, o nuteistųjų palaidojimo vieta nefiksuoja.

⁸ Brunas Sutkus, Snaiperis, Vilnius, 2008, p. 42.

NKVD nuosprendis notarui A. Žilinskiui

„A. Žilinskas mirė nuo širdies paralyžiaus“, - NKVD atsakymas našlei

„Liaudies priešas“ A. Žilinskas buvo kaltinamas tuo, kad nepriklausomos valstybės metais buvo Balbieriškio valsčiaus viršaičio padėjėjas, valdančiosios Tautininkų partijos narys, „kontrevoliucinės“ organizacijos, Šaulių sąjungos narys. Jis net tris kartus dalyvavo Tautininkų partijos suvažiavimuose, kuriuose „reikalavo priimti įstatymus, nukreiptus prieš darbininkus“. Turėjo stambų buožinį ūkį – 50 ha žemės ir sistemingai naudojo samdomą darbo jėgą.

Po Stalino mirties, 1956 m. notaro A. Žilinsko žmona, gyvenanti tremtyje – Jakutijoje, kreipėsi į Lietuvos SSR KGB prašydama pranešti apie jos

vyro buvimo vietą. KGB 1956 m. gruodžio 18 d. visiškai slaptu raštu duoda nurodymą Jakutijos kolegoms: „Prašom žodžiu informuoti Žilinskienę A.N., kad jos vyras Žilinskas Aleksandras, Prano s., gimęs 1896 m., 1942 m. buvo nuteistas 10 m. pataisos darbų ir būdamas įkalinimo įstaigoje 1944 m. lapkričio 5 d. mirė nuo širdies veiklos paralyžiaus. Informavimo datą prašom mums pranešti“⁹. Meluoti visada geriau žodžiu negu raštu (žodžio prie bylos nepridėsi!). Sovietų valdžia humaniška. Kam jaudinti žmoną! Iš bylos medžiagos: A.

⁹ Iki 1955 m. rugsėjo į prašymus suteikti informaciją apie negrįžusius giminaičius būdavo atsakoma standartine fraze: „Nuteistas dešimčiai metų laisvės atėmimo be teisės gauti ir siųsti korespondenciją, dabartinė buvimo vieta nežinoma“.

Žilinsko ūgis – vidutinis, kūno sudėjimas – normalus, akys – mėlynos, nosis – normali, ypatingos žymės – nėra. Iškilus Lietuvos teisininkas, notaras, Nobelio premijos laureato Aleksandro Solženycono žodžiais tariant, virto lagerio dulkėmis GULAG'o archipelage¹⁰.

Augustinas Paltarokas (1892–1942 m.). Mažeikių notaras. NKVD areštuotas 1940 m. liepos 11 d. Kaltinamojoje išvadoje nustatyta, kad jis 1927 m. savanoriškai įstojo į Lietuvos tautininkų sąjungą ir iki 1940 m. dirbo joje vadovaujantį darbą, agitavo prieš revoliucinį judėjimą, ne kartą kalbėjo mitinguose ir susirinkimuose kontrrevoliucinio ir nacionalistinio pobūdžio kalbas, gyrė Smetonos režimą, vadovavo kontrrevoliucinei nacionalistinei jaunimo organizacijai „Jaunoji Lietuva“. Kaltinamas pagal Rusijos BK 58-11 ir 58-13 straipsnius¹¹, nuteistas sušaudyti. SSRS Aukščiausiojo Teismo karinė kolegija 1942 m. vasario 25 d. nutartimi nuosprendį paliko galioti, nurodydama, kad Paltaroko nusikaltimas turi būti kvalifikuojamas ne pagal BK 58-13 str., o pagal BK 58-4 straipsnį. Sušaudytas 1942 m. balandžio 9 d. 24 val. Gorkio (dabar Žemutinis Naugardas) kalėjime. Jo ūgis – 1,76 m, kūno sudėjimas – tvirtas, pečiai – tiesūs, veidas – apvalus, kakta – aukšta, akys – rudos, didelės, burna – vidutinė. Jam penkiasdešimt metų. Jubiliejinė dovana – 5 g švino.

Našlaičiais liko duktė Danutė – 17 m., 14-kos ir 8-erių metų sūnūs Gediminas ir Elgimantas.

Kentra Jonas (1868–1942) – Kretingos notaras. Nutarime areštuoti (1941 m. birželis, diena nepažymėta) nurodyta, kad Kentra yra stambus kapitalistas – dvarininkas, turėjęs 83 ha žemės, 5 arklius, 14 karvių, 5 kiaules, 282 kv. m namą, eksploatavęs gyventojus savo ūkyje. Kratos metu rastas medalis „Lietuvos nepriklausomybei 10 metų“. 4 asmenų Kentros šeima ištremta.

1942 m. gegužės 3 d. kaltinamojoje išvadoje (akte) kaip akivaizdus nusikaltimo įrodymas nurodytas turėtas turtas – pradedant žeme ir baigiant

¹⁰ GULAG – Vyriausioji lagerių valdyba – SSRS koncentracijos stovyklų ministerija.

¹¹ 58-19 straipsnis – Aktyvi kova su darbininkų klase ir revoliuciniu judėjimu.

kiaulėmis. Jis buvo lojalus buržuaziniam režimui, mokėjo valstybei mokesčius, savo lėšomis tvarkė buržuazinei valstybei priklausančius kelius (einančius per jo žemę, – autoriaus paaiškinimas), dalyvavo realizuojant valstybės paskolą ir tuo prisidėjo prie buržuazinės Vyriausybės stiprinimo. Be to, 40 m. dirbo notaru. Atsižvelgiant į padaryto nusikaltimo sunkumą siūloma Kentrą sušaudyti, o turtą konfiskuoti (b.l. 37). Sušaudyti nespėta, nes Kentra 76 gyvenimo metais mirė koncentracijos stovykloje (Kraslage). 1942 m. gruodžio 27 d. mirė nenuteistas. Tuo šio „liaudies priešo“, mėginusio save reabilituoti ne teismo paskirta mirtimi, istorija nesibaigė. 1943 m. sausio 2 d. ypatingasis pasitarimas prie SSRS NKVD (NKVD ne tik sodino, bet ir teisė) Kentrą „kaip socialiai pavojingą elementą“ nuteisė įkalinti 5 metams pataisos darbų lageryje (po mirties!).

Julius Indrišiūnas (1901–1945 m.). 1930 m. buvo paskirtas Kauno apygardos teismo vyresniuotu notaru. 1938–1939 m. dirbo Lietuvos Respublikos finansų ministru. Tai buvo visapusiškai išsilavinusi asmenybė. 1940 m. vasarą areštuotas Palangos kurorte, kalintas Kauno sunkių darbų kalėjime. Ypatingasis pasitarimas prie SSRS NKVD J. Indrišiūną, kaip socialiai pavojingą asmenį, nuteisė 8 metams. Dėl invalidumo nuo bausmės atlikimo buvo atleistas ir, reikia manyti, gyveno kaip tretinys. 1944 m. sausio 4 d. Pečiorlago prokuroro sankcija areštuotas už tai, kad J. Indrišiūnas nuo pat atvykimo į lagerį buvo priešiška nusistatęs sovietų valdžios atžvilgiu, organizavo antisovietinę kalinių grupę, kuri turėjo sukilti ir padėti vokiečiams (?!), ragino kalinį G. bėgti į užsienį. Būdamas lageryje sistemingai vykdė kontrrevoliucinę agitaciją. Mirė 1945 m. sausio 4 d. Kirovo srities persiuntimo punkto ligoninėje (Kirovo mieste), eidamas 44-uosius gyvenimo metus.

Jonas Dikinis (1900–1978 m.) – Kauno notaras, areštuotas 1940 m. spalio 23 d., o 1941 m. kovo 8 d. NKVD ypatingojo pasitarimo (OSO) kaip socialiai pavojingas elementas nuteistas ištremti į Kazachstaną 5 metams (vėliau tremtis buvo pratęsta). Kaltinamas tuo, kad 1922 m. įstojo į „antiliaudinę“ Tautininkų partiją, buvo „Jaunosios

Lietuvos“ ir Šaulių sąjungos¹² narys, 1928 m. apdovanotas Nepriklausomos Lietuvos dešimtmečio medaliu, 1931 m. – Šaulių žvaigžde, 1933 m. – ženklų „Jaunoji Lietuva“.

Idėjinis enkavėdistas pasakytų: „Tokį ir sušaudyti per maža“. Vienintelis iš represuotų notarų, kuriam kažkurį laiką pavyko išvengti žiauriausių smūgių. Būdamas apsukrus, tremtyje sugebėjo įsidarbinti Kaliningrado miesto lėlių teatro administratoriumi, filharmonijos teatro administratoriumi, džiazo orkestro direktoriumi, Muzikinės komedijos teatro direktoriaus pavaduotoju.

Toks „liberalus“ NKVD elgesys su „liaudies priešų“ keltų abejonių, ar nebuvo jis užverbuotas, jei J. Dikinis nebūtų 1947 m. liepos 10 d. Karagandos teismo kolegijos nutarimu nuteistas pagal Rusijos BK 58-10 str. 2 d. 8 metams laisvės atėmimo su teisių suvaržymu 5 metams.

1954 m. lapkričio 13 d. kaip II grupės invalidas, pritaikius užskaitas už pavyzdinę darbą, po 14 metų tremties ir lagerių grįžo į „laisvę“.

Linartas Jurgis (1882–1945 m.). Mokėsi Liepojos gimnazijoje (Latvija), Rygoje dirbo notaro įstaigoje, paskui – Rygos miesto notaru. 1918 m. grįžęs į Lietuvą buvo paskirtas Kauno miesto apygardos teismo vyresniuotu notaru. Dalyvavo 1920 m. balandžio 19 d. įvykusiame nepriklausomos Lietuvos notarų suvažiavime.

1924 m. jis pirmininkavo Lietuvių ir latvių vienybės draugijoje, dalyvavo kalinių globos draugijos veikloje. 1935 m. Kaune įsteigė Lietuvos kino kronikos bendrovę „Mūsų Lietuva“, pastatė pirmuosius vaidybinius lietuviškus filmus. Laikomas lietuvių kino dokumentikos pradininku. Lietuvos SSR NKVD kariuomenės tribunolas 1945 m. rugpjūčio 18 d. nuteisė pagal Rusijos BK 58-3 ir 58-2 straipsnius¹³ 5 metams lagerio su turto konfiskavimu

¹² Lietuvos šaulių sąjunga – savanoriška karinė nepolitinė organizacija. Savo veikla apėmė 5 pagrindines sritis: karinis paruošimas, tautos kultūrinis ugdymas, fizinis lavinimas, ugniagesyba ir moterų veikla. 1940 m. Šaulių sąjunga turėjo per 62 000 narių, tarp jų buvo daug intelektualų, bet daugumą sudarė ūkininkai ir darbininkai.

¹³ 58-3 straipsnis – Susižinojimas su užsienio valstybe; 58-2 straipsnis – Ginkluotas sukilimas.

ir teisių atėmimu 5 metams. Mirė Sibire tais pačiais metais¹⁴.

Juozas Gaputis (1903– ?). Teisingumo ministro įsakymu 1929 m. paskirtas Širvintų notaru, o 1931 m. – Kaišiadorių. Areštuotas 1941 m. birželio 14 d. už tai, kad buvo Tautininkų partijos narys, 1937–1940 m. Kaišiadorių miesto skyriaus pirmininkas, 1939–1940 m. Šaulių sąjungos narys, 1932–1939 m. Vilniaus vadavimo sąjungos narys, 1935–1940 m. organizacijos „Namų savininkai“ pirmininkas.

Kaltinamojoje išvadoje nurodyta: „aktyviai kovojo prieš darbininkų klasę ir revoliucinį judėjimą Lietuvoje“.

Nepaisant Maskvos pastangų, siunčiant į Lietuvą teroristus, baigusius „Tautinių mažumų universitetą“, Lietuvoje padėtis buvo stabili. Keletas šimtų komunistų, daugiausia nelietuvių, esminės reikšmės šalies politiniam klimatui neturėjo. Pasaulio proletariatui išsivaduoti turėjo padėti Raudonoji armija. Lietuva buvo idealus placdarmas pulti Vokietiją ir užimti visą Europą. Jeigu Sovietų Sąjunga būtų galvojusi apie gynybą, ji nebūtų okupavusi „bufėrinės“ valstybės Lietuvos ir nebūtų sutraukusi milžiniškos kariuomenės, karinės technikos, pastačiusi aerodromų, amunicijos sandėlių prie pat Vokietijos sienų. 1941m. gegužės 16 d. VKP(b) CK ir SSRS Liaudies Komisarų Taryba priėmė visiškai slaptą nutarimą Nr. 1299-526 „Dėl socialiai svetimo elemento išskeldinimo iš Pabaltijo respublikų, Vakarų Ukrainos, Vakarų Baltarusijos ir Moldovijos“. Deportacija prasidėjo 1940 m. birželio 14 d. Antrą trečią valandą ryto iš miego prikeltiems žmonėms buvo duodamas pusvalandis valanda susiruošti. Gyvuliniai vagonai turėjo palubėse mažus langelius, apraizgytus vielą. Žmonės duso be oro, vandens, mirė vaikai ir seneliai, silpnusių nervų žmonės nuo patirto psichologinio šoko išprotėjo, moterys gimdė be medikų pagalbos. Natūraliems reikalams vagonų grindyse buvo iškirstos skylės. Vyrai apgaule buvo atskirti nuo šeimų, verkiančių vaikų ir išvežti į koncentracijos stovyklas.

¹⁴ Lietuvių enciklopedija, XVI t., 1958, p. 206.

Žymus lietuvių poetas Faustas Kirša rašė:

„Sudiev, žali laukai! Sudiev, bažnyčių bokštai!
Vandens!.. Vandens nors gurkšni!
Alkstame ir trokštam!“ –
Taip šaukėsi seneliai, jaunieji ir vaikai
Vagonuos užkaltauos ir sugrūsti plikai“¹⁵

Hitlerininkai turėjo gerus mokytojus: kaip deportuoti į tremtį ir konclagerius nėsčias moteris, vaikus, ligonius, senelius, kaip žudyti karo belaisvius (Katynės miškas), kaip šaudyti kalinius (Pravieniškės, Červėnė), kaip juos bausti mirtimi masiškai nukankinant (Raišių miškas), kaip su teroristų pagalba susidoroti su politiniais oponentais užsienyje (Levo Trockio nužudymas Meksikoje).

ypatingajame MVD lageryje“. 1943 m. vasario 12 d. medicininio patikrinimo pažymoje nurodyta – avitaminozė, išsekimas, gydymas stacionare. Tremtinio dalią taip pat patyrė notaro šeima: 13 metų sūnus, 11 ir 2 metų dukros. 1957-aisiais po 16 nežmoniškos tremties metų notaras su šeima palaužta sveikata grįžo į Lietuvą. Sovietų Sąjungos teisių perėmėja Rusija atsisako nors simboliškai atlyginti aukoms už vergišką darbą, prarastą sveikatą.

Gresiant antrajai sovietų okupacijai, dalis notarų pasirinko sava valia savanorišką tremtį (exilium) į Vakarų. Vienas iš jų – Biržų notaras **Pranas Lembertas**. Gabus teisininkas, poetas, dainininkas, vertėjas, kultūros veikėjas. Emigravo į JAV, ten ir

Notaro biuras prieškario Lietuvos miestelyje

J. Gaputis – ypatingojo pasitarimo prie NKVD SSRS už akių, nedalyvaujant gynėjui ir „teisiamajam“, nuteistas pagal Rusijos baudžiamojo kodekso 58-13 str. 8 metams laisvės atėmimo – „kaip ypatingai pavojingas valstybinis nusikaltėlis turi būti laikomas

mirė. Lietuvos notarų rūmai pagerbdami iškilų notarą ir visuomenės veikėją išleido medalį.

Kasmet rengiamas Prano Lemberto literatūrinis konkursas, kuriame gali dalyvauti visi aukštųjų mokyklų studentai, pateikę nespausdintų poezijos kūrinių.

¹⁵ Faustas Kirša, Pelenai, Vilnius, 1995, p. 106.

Antanas Ragauskas (1891–1969) dirbo notaru Jonavoje, Plungėje, Kaune. Buvo šviesus žmogus, mokėjo šešetą užsienio kalbų, domėjosi ir žavėjosi Mahatma Gandhi idėjomis, aktyviai dalyvavo šalies visuomeniniame gyvenime. 1944 m. su šeima pasitraukė į Vakarų. 1949 m. įsikūrė JAV. Reiškėsi kaip žurnalistas. Jo straipsniai paskelbti išeivijos spaudoje, 2001 m. Lietuvoje išleisti atskira knyga „Ginčai dėl skonio“.

Juozas Vilkutaitis (1869–1948). 1924–1939 metais Prienų notaras. Išvengęs tremties 1941 metais, 1944 metais pasitraukė į Vakarų. Mirė Ausburge (Vokietija). Laikomas Lietuvos dramaturgijos patriarchy. 1895 m. buvo išspausdinta jo komedija „Amerika pirtyje“, tapusi populiariu scenos veikalu, klasikiniu šio žanro pavyzdžiu. Už nuopelnus kultūrai J. Vilkutaitis apdovanotas Gedimino ordinu.

Janina Brokevičienė (g. 1928 m.). Sovietmečio notarė Kėdainiuose. 1941 m. birželio 14 d. dvylikos metų mergaitę ištrėmė į Altajaus kraštą. Po metų nuo šeimos atskyrė tėvą (areštavus daugiau apie jį žinių negavo), mirė mama, senelė. Raudonojo Kryžiaus rūpesčiu našlaitė po karo grįžo į Lietuvą. Čia baigė vidurinę mokyklą, nusišėpusi savo biografijos faktus įstojo į universitetą ir įgijo teisininkės specialybę, dirbo juriskonsultante, notare.

Dar prieš išeidama į pensiją paliko notaro darbą ir išėjo dirbti į gamyklą paprasta darbininke, kad gautų didesnę pensiją. Sovietmečiu notaras gaudavo 70–80 rublių algą per mėnesį. Jo darbas nebuvo vertinamas ir laikomas prestižiniu.

Tuo metu dirbau notarinių įstaigų revizoriumi. Man pasakius, kad jai bus per sunku prie staklių gamykloje, atsakė: „Aš užgrūdinta. Jaunystėje teko patirti daug vargo“. Tikrąją jos biografiją sužinojau tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir J. Brokevičienei išleidus keletą poezijos knygų.

Net ir po Stalino mirties buvęs tremtinys ar politinis kalinys netapo visaverčiu sovietmečio piliečiu. Jis buvo visai žeminamas, ignoruojamas, nepriimamas į darbą.

Nė vienas iš paminėtų Nepriklausomos Lietuvos valstybės notarų sovietiniams okupantams nenusikalto. Kaltinimai kontrrevoliuciniams nusikaltimais buvo absurdiški, laukiniai ir prieštaravo sveikam protui (N. Chruščiovas)¹⁶. Sovietinio genocido ir teroro aukomis 1940–1958 metais tapo kas trečias Lietuvos gyventojas. Ištremta 131 000, įkalinta 200 000, partizanų gretose žuvo 20 000, nužudyta daugiau kaip 5000 beginklių, mirties bausme nuteista daugiau kaip 1000 žmonių.

Dėl teroro ir galimų represijų iš Lietuvos pabėgo 490 000 žmonių¹⁷. NKVD gaudė, teisė, „sodino“ ir šaudė. Kas tuo netiki ar nenori tikėti, tegul susipažįsta su minėtų notarų baudžiamosiomis, sekamosiomis bylomis, saugomomis Lietuvos ypatingajame archyve, Lietuvos genocido ir rezistencijos muziejumi, autentiškomis kankinimo ir šaudymo patalpomis Vilniuje, apsilanko KGB aukų slaptose kapinėse (Tuskulėnų atminties ir ramybės parkas), aplanko notaro kankinio Vlado Kavecko kapą Telšiuose, Rainių miškelyje, raudonosios inkvizicijos aukų atminimui pastatytą koplyčią. ●

Apie autorių V. Gaivenį

Bolševikinio režimo „skoni“ autorius patyrė dar būdamas paauglys. Keturioliktais savo gyvenimo metais buvo įrašytas į tremiamų į Sibirą amžinai tremčiai sąrašą. Tremties metu jam pasisekė pabėgti ir pasislėpti. Šešerių metų brolis, dešimties metų sesuo su kita – pilnamete seserimi (20 m.) buvo sugauti ir išvežti į Krasnojarsko sritį.

1953 m. nusišėpus šias aplinkybes pavyko įstoti į Vilniaus universiteto Teisės fakultetą. Baigęs pasirinko darbą, kuris mažiausiai susijęs su politika, – notariatą. Niekada nepriklausė jokiai politinei partijai. Vytautas Gaivenis tiki, kad fašizmas, bolševizmas, islamiškasis fundamentalizmas ir atgimstantis nacionalbolševizmas yra lygiavertės žmonijos nelaimės.

¹⁶ Šie žodžiai buvo pasakyti 1956 m. vasario 15 d. Sovietų Sąjungos komunistų partijos XX suvažiavimo uždarame posėdyje. William Taubman. Chruščiovas. Vilnius, 2005, p. 333.

¹⁷ Žurnalas „Veidas“. Istorija. 2008, spec. priedas Nr. 2, p.53

Inga Berulienė

Alytaus miesto 5-ojo notaro biuro notarė

BENDROSIOS DALINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS YPATUMAI

(TEORIJA IR PRAKTIKA)

Neretas asmuo susidūrė su situacija, kai vienu ar kitu pagrindu įsigydamas nuosavybės turtą, tampa ne vieninteliu jo šeimininku, t.y. turtas nuosavybės teise priklauso ne vienam, o keliems, mažiausiai dviems asmenims. Tokiais atvejais iškyla nemažai klausimų: kaip naudosis, valdysime keliems asmenims priklausantį turtą, kokios kiekvieno savininko teisių ribos, ar jos išvis yra, ar galėsime laisvai diponuoti tokiu turtu ir pan.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.72 straipsnis įtvirtino bendrosios nuosavybės teisės sampratą: „Bendrosios nuosavybės teisė yra dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą bei juo disponuoti“. Taigi bendrajai nuosavybės teisei būdinga tai, kad teisės į vieną daiktą, t.y. į vieną nuosavybės teisės objektą, kuriuo gali būti kiekvienas daiktas ar kitas turtas (jei įstatymai nenumato ko kita), priklauso ne mažiau kaip dviem nuosavybės teisės subjektams, bendraturčiams, kuriais gali būti kiekvienas asmuo, galintis būti nuosavybės teisiųjų santykių subjektu, t.y. tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, tarp jų ir valstybė bei savivaldybės, kiti juridiniai asmenys, nepriklausomai nuo jų teisinės formos.

CK 4.73 straipsnis nustato tokias bendrosios nuosavybės teisės rūšis: bendroji dalinė nuosavybės teisė – kai bendrojoje nuosavybės teisėje nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys; bendroji jungtinė nuosavybės teisė – kai nuosavybės teisės dalys nėra nustatytos.

Pažymėtina, kad bendrosios nuosavybės teisė laikoma daline, jei įstatymai nenustato ko kita. Jei bendrosios dalinės nuosavybės teisės konkretus kiekvieno bendraturčio dalių dydis nenustatytas, tai preziumuojama, kad jų dalys yra lygios.

Bendroji nuosavybės teisė gali atsirasti skirtingais pagrindais: sandorių, paveldėjimo, taip pat kilnojamųjų daiktų sujungimo, rūšiniais požymiais apibrėžtų daiktų sumaišymo ir kt.

Kiekvieno bendraturčio dalis bendrosios dalinės nuosavybės teisėje yra jo turtas, kuris gali būti savarankiškas civilinės apyvartos objektas. Tai numato ir CK 4.78 straipsnis, pagal kurį kiekvienas bendraturtis turi teisę perleisti kitam asmeniui nuosavybės, išnuomoti ar kitu būdu perduoti naudotis, įkeisti ar kitaip suvaržyti visą savo dalį ar dalies, turimos bendrosios dalinės nuosavybės teise, dalį, išskyrus CK numatytas išimtis. Pagal

CK 4.75 straipsnį, bendrosios dalinės nuosavybės objektas valdomas, juo naudojama ir disponuojama bendraturčių sutarimu. Taigi bendraturčių teisių įgyvendinimas priklauso ne tik nuo įstatymų nustatytų apribojimų, sąlygų, bet ir nuo kitų bendraturčių valios.

CK 4.79 straipsnyje nustatyta pirmenybės teisė bendraturčiui įsigyti kito bendraturčio parduodamą daikto dalį ta kaina ir sąlygomis, kuriomis ji yra parduodama, išskyrus atvejus, kai toks turtas parduodamas iš viešųjų varžytinių. Tokia pirmenybės teisė yra daiktinė turtinė teisė, kuri turi būti įgyvendinama kaip privaloma ir esminė sąlyga, kai bendraturtis parduoda savo dalį bendrojoje nuosavybėje. Šia įstatymo suteikta teise sudaroma galimybė sumažinti bendraturčių skaičių ir pakeisti nuosavybės teisės rūšį, kadangi kelių savininkų teisių į vieną objektą įgyvendinimas dėl skirtingų interesų, materialinių galimybių ir kitų priežasčių yra gana komplikotas ir dažnai suteikia prielaidas kilti įvairioms konfliktinėms situacijoms. Tačiau toks bendraturčio teisių ribojimas netaikomas siekiant jam perleisti dalį, esančią bendrąja nuosavybe, kitų sutarčių pagrindais (mainais, dovanojimu). Tai konstatavo ir LAT (2005 m. kovo 9 d. nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-165/2005, 2007 m. vasario 8 d. nutartis civ. byloje Nr. 3K-7-133/2007) nurodydamas, kad „įstatymo nustatytas bendraturčio teisės ribojimas negali būti aiškinamas ir taikomas plečiamai“.

CK numato, kad dalies, esančios bendrąja nuosavybe, pardavėjas privalo raštu pranešti kitiems bendraturčiams apie ketinimą parduoti savo dalį ne bendraturčiui (bendraturtis, ketinantis parduoti savo dalį kitam bendraturčiui, pareigos pranešti likusiems bendraturčiams neturi), kartu nurodydamas kainą ir kitas pardavimo sąlygas. Kai parduodama dalis nekilnojamojo daikto, toks pranešimas perduodamas per notarą. Tik visiems kitiems bendraturčiams atsisakius įsigyti parduodamą dalį ar neįgyvendinus pirmenybės teisės į nekilnojamojį daiktą per vieną mėnesį, o į kitą daiktą – per dešimt dienų nuo pranešimo gavimo dienos, jei bendraturčių susitarimu nenustatyta kitaip, pardavėjas turi teisę parduoti savo dalį bet kuriam asmeniui. Pirmenybės teisės pažeidimas

gali sukelti tokias teises pasekmes: jei dalis iš bendrosios dalinės nuosavybės parduota nesilaikant įstatymo suteikiamos aukščiau nurodytos pirmenybės teisės, kitas bendraturtis turi teisę per tris mėnesius teismo tvarka reikalauti, kad jam būtų perkeltos pirkėjo teisės ir pareigos. Atsižvelgdamas į tai notaras, tvirtindamas turto, esančio bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektu, dalies pirkimo ir pardavimo sutartį, turi įsitikinti, ar buvo tinkamai įgyvendintos įstatymo nuostatos, suteikiančios pirmenybės teisę pirkti parduodamą turto dalį. Praktikoje dažnai iškyla tokie klausimai: per kiek laiko, atsisakius bendraturčiams pirmumo teisės ar jos neįgyvendinus, bendraturtis gali parduoti turą, ar jis turi pareigą pakartotinai pranešti bendraturčiams apie pardavimą, ar gali bendraturčiai, atsisakę pirmumo teisės, pakeisti savo valią, ar gali būti išankstinis atsisakymas įgyvendinti pirmumo teises, ar pranešimas apie ketinimą parduoti įpareigoja bendraturtį parduoti jam priklausančią dalį, ką daryti tais atvejais, kai bendraturčių gyvenamoji vieta nežinoma ar kai jie atsisako priimti pranešimą?

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau LAT) 2007 m. spalio 8 d. nutartimi civ. byloje Nr. 3K-7-273/2007 konstatavo, kad kai bendraturtis, nusprendęs parduoti savo dalį ir tinkamai pranešęs kitiems bendraturčiams, nekeičia savo valios dėl bendrąja nuosavybe esančios dalies pardavimo, tačiau neįgyvendina šio siekio dar kurį laiką, tai jis neprivalo pakartotinai pranešti kitiems bendraturčiams apie savo dalies pardavimą; tokią pareigą jis turėtų tik tuo atveju, jei jo valia dėl nurodyto pardavimo pasikeistų. Manau, terminas „dar kurį laiką“ yra neapibrėžtas ir pritaikyti jį praktikoje yra gana sudėtinga (ar tai metai, dveji, treji?). Minimoje nutartyje LAT taip pat nurodė, kad tiek parduodantys savo dalį, tiek kiti bendraturčiai, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, turi elgtis sąžiningai, laikytis protingumo ir teisingumo principų ir įgyvendinti savo teises taip, kad be teisinio pagrindo nebūtų pažeidžiamos ar varžomos kitų asmenų teisės ar teisėti interesai. Todėl notaras tvirtindamas atitinkamus sandorius turi būti ypač atidus ir įsitikinti, ar bendraturčiams buvo tinkamai pranešta apie ketinimą parduoti, ar buvo nurodytos visos

reikšmingos pardavimo sąlygos ir ar jos nėra pakeistos. Aptariamoje LAT nutartyje kalbama ir apie bendraturčių, nepasinaudojusių pirmenybės teise per įstatyme ar bendraturčių susitarime nurodytą terminą, galimybę pakeisti savo sprendimą: tais atvejais, kai bendraturčiai nepasinaudoja pirmenybės teise, o bendrosios dalinės nuosavybės dalis neparoduodama dar kurį laiką, jie, pakeitę savo sprendimą, elgdamiesi sąžiningai, protingai ir teisingai, turėtų informuoti šią dalį parduodantį bendraturtį apie norą pirkti parduodamą dalį. Be to, atsižvelgiant į tai, kad bendraturčiai disponuoja jiems priklausančiu turtu bendru sutarimu, galimas išankstinis pirmenybės atsisakymas, kuris turi būti patvirtintas notaro ir kuriame nurodoma kaina ir kitos konkrečios sąlygos, kuriomis bendraturčiai atsisako jiems suteikiamos pirmumo teisės.

Aptariant įstatymo įtvirtintą pareigą pranešti bendraturčiams apie ketinimą parduoti savo dalį ne bendraturčiui, reikia paminėti tai, kad dažnai susiduriama su situacija, kada nėra žinoma tiksli informacija apie bendraturčius arba išvis jos nėra (tokios informacijos nėra ir notarams prieinamoje duomenų bazėje), t.y. nežinoma, kur gyvena kiti bendraturčiai, nežinoma, kaip su jais susisiekti ir pan. Vadovaujantis CK 1.65 straipsnio nuostatomis, teisingumo, protingumo principais ir atsižvelgiant į tai, kad turi būti užtikrinami ir įgyvendinami ne tik bendraturčių, turinčių pirmenybės teisę pirkti bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio turto dalį, bet ir savininko, kuris siekia parduoti jam priklausančią turtą, interesai, manoma, kad viešas pranešimas spaudoje, t.y. paskutinės žinomos suinteresuoto asmens gyvenamosios ar verslo vietos arba viešai išreiškiančio savo valią asmens gyvenamosios ar verslo vietos laikraštyje ir pagrindiniuose respublikiniuose dienraščiuose, kuriame nurodoma, kad yra ketinama parduoti tam tikro turto dalį ar dalis ir pateikiama informacija, kur, per kiek laiko (žinoma, laikantis įstatymo nustatytų terminų) bendraturčiai gali kreiptis dėl pirmenybės teisės įgyvendinimo, atitinka CK reikalavimus ir yra tinkama priemonė jiems įgyvendinti. Praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų, kada asmenys piktybiškai nepriima jiems notarų siunčiamų

bendraturčių pranešimų apie ketinimą parduoti atitinkamą turtą. Tokiais atvejais turėtų būti kreipiamasi į antstolį, kad jis asmeniškai įteiktų pranešimą, o bendraturčiui (bendraturčiams) atsisakius jį priimti, konstatuotų faktines aplinkybes surašydamas atitinkamą protokolą. Faktinių aplinkybių konstatavimo protokolais, antstolio surašytas įstatymų nustatyta tvarka, laikomas oficialiu rašytiniu įrodymu. Taigi notaras, siekdamas, kad būtų tinkamai įgyvendintos visų bendraturčių teisės ir interesai, prieš tvirtindamas atitinkamas pirkimo ir pardavimo sutartis, turėtų įsitinkinti, kad yra išnaudotos visos galimos priemonės įstatymų reikalavimams įgyvendinti.

Kaip jau aptarta, įstatymas įpareigoja dalies, esančios bendrąja nuosavybe, pardavėją privalomai raštu pranešti kitiems bendraturčiams apie ketinimą parduoti savo dalį ne bendraturčiui. Tenka susidurti su nuomone, kad toks pranešimas įpareigoja pardavėją sudaryti pirkimo ir pardavimo sutartį su bendraturčiu. Tačiau tai nėra teisinga nuomonė. Įstatyme nurodytas pranešimas neįpareigoja bendraturčio parduoti jam priklausančią turto dalį, kadangi jis yra tik informacinio pobūdžio. LAT 2007 m. vasario 8 dienos nutartimi civ. byloje Nr. 3K-7-133/2007 konstatavo, kad toks pranešimas nėra oferta, nes nėra aiškiai apibrėžtas, adresatas nenurodytas kaip pirkėjas, o pranešime išreikštas tik ketinimas parduoti atitinkamą bendrosios nuosavybės dalį. Oferta yra konkretus pasiūlymas sudaryti sutartį tam tikromis, konkrečiomis, sąlygomis, jos panaikinimas, atšaukimas ir pabaiga yra siejami su įstatymo nustatytais sąlygomis (CK 6.167, 6.168, 6.169, 6.170 straipsniai).

Jau minėta, kad CK 4.75 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog bendroji dalinė nuosavybė valdoma, ja naudojama, disponuojama visų bendraturčių bendru sutarimu, įpareigoja bendraturčius veikti vadovaujantis interesų derinimo principu. CK numato, kad tik bendraturčiams nesusitarus – valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarka nustatoma teismo tvarka pagal bet kurio iš bendraturčių ieškinį. Įstatymas nėra nustatęs privalomos tokio pobūdžio sandorių formos, todėl dažniausiai bendraturčiai, nepriklausomai nuo

nuosavybės objekto rūšies, naudojasi ir valdo jiems priklausantį turtą pagal žodinį susitarimą, nusistovėjusius tarpusavio ar ankstesnių savininkų papročius. Tačiau kalbant apie nekilnojamąjį turtą, priklausantį bendrosios dalinės nuosavybės teise, atkreiptinas dėmesys, kad rašytinių sutarčių dėl naudojimosi tvarkos nebuvimas apsunkina kiekvieno savininko teisių turinį sudarančių teisių įgyvendinimą į bendrą daiktą, t.y. tiek valdymo, tiek naudojimo, tiek disponavimo teisės įgyvendinimą. Tokiais atvejais net kasdieniai buitiniai klausimai, pvz., patalpų remontas, gali tapti savininkų konflikto priežastimi, nekalbant apie atvejus, kada vienas iš savininkų siekia išnuomoti jam bendrojoje nuosavybėje priklausančią dalį ar pan. Gal todėl ir praktikoje dažniausiai susiduriame su tais atvejais, kada tik iškilus būtinybei (pvz., nutarus atlikti pastato rekonstrukcijos darbus ar įkeisti turtą) bendraturčiai nusprendžia sudaryti sutartį dėl bendraturčių naudojimosi nekilnojamuoju turtu, kuris jiems priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise, tvarkos nustatymo. Tokiais atvejais siekiant, kad sutartis galėtų ir asmenims, vėliau įsigijusiems bendrosios dalinės nuosavybės dalį, vadovaujantis CK 4.81 straipsniu yra kreipiamasi į notarą.

Rengiant ir (ar) tvirtinant tokias sutartis, kurio mis nustatoma bendraturčių naudojimosi jiems priklausančiu turtu tvarka, pirmiausia reikia įsitikinti, ar visi bendraturčiai pritaria tokios sutarties sudarymui, ar kiekvieno jų valia išreikšta, ar nepažeidžiami protingumo, teisingumo principai. LAT 2006 m. vasario 1 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-85/2006 pasisakė, kad, siekiant nustatyti naudojimosi bendru daiktu tvarką, reikia įvertinti konkrečias aplinkybes: daikto paskirtį, jo savybes, statybos techninius reglamentus, kitas sąlygas, taip pat ar yra užtikrinamos prielaidos konfliktinėms situacijoms šalinti, ar nepažeidžiami atskirų bendraturčių teisėti interesai ir teisės. Be to, reikia įsitikinti, ar visi bendraturčiai siekia vieno tikslo – nustatyti daikto, kuris yra bendroji dalinė nuosavybė, naudojimosi tvarką ar bent vienas iš jų nereikalauja, kad būtų atidalyta jam priklausanti bendrosios nuosavybės dalis. LAT 2005 m. birželio 25 d. nutartyje (civ. byla Nr. 3K-3-354/2005) nurodė,

kad jei bendraturčiai turi skirtingų siekių, pirmenybė teikiama atidalijimui iš bendrosios dalinės nuosavybės ir tik kai negalima daikto padalyti natūra, gali būti nustatoma naudojimosi tuo daiktu tvarka.

Galiojantys teisės aktai nustato žemės sklypo, valdomo bendrosios dalinės nuosavybės teise, dalies atidalijimo iš bendro sklypo, sklypo padalijimo tvarką: atidalijimas ar padalijimas įforminamas rašytine sutartimi, kuri turi būti patvirtinta notaro ir įregistruota Nekilnojamojo turto registre. Tokių sutarčių sudėtinė dalis privalo būti atitinkami žemės sklypų planai, parengti vadovaujantis galiojančiais teisės aktais. Padalijant, atidalijant žemės sklypus, pertvarkomų žemės sklypų savininkai, sudarydami sutartį dėl padalijimo, atidalijimo, privalo apie tai pranešti tretiesiems asmenims, turintiems teises į pertvarkomus žemės sklypus, įregistruotus Nekilnojamojo turto registre. Negali būti padalijami, atidalijami areštuoti žemės sklypai arba teismo ginčo objektu esantys žemės sklypai. ●

LITERATŪRA:

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;
Lietuvos Respublikos žemės įstatymas;
Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas;
Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga // „Justitia“, Vilnius, 2001;
Civilinė teisė. Bendroji dalis // Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007;
2005 m. kovo 9 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-165/2005;
2005 m. birželio 25 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-354/2005;
2006 m. vasario 1 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-3-85/2006
2007 m. vasario 8 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-7-133/2007;
2007 m. spalio 8 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis civ. byloje Nr. 3K-7-273/2007

Mindaugas Kačergis
Vilniaus m. 19-ojo notaro biuro notaras

DEPOZITINĖS SĄSKAITOS

Notaras, kaip valstybės įgaliotas asmuo, atlieka daug įstatymo nustatytų funkcijų, užtikrinančių, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Vienas iš notaro atliekamų notarinių veikslių, numatytų Notariato įstatyme, yra piniginių sumų į depozitinę sąskaitą priėmimas.

Depozitinės sąskaitos atidarymo ir joje esančių lėšų laikymo ir tvarkymo taisyklės nustato Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK), Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, 2008 m. vasario 11 d. Lietuvos notarų rūmų prezidiumo sprendimu Nr. 11 patvirtintos pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklės.

CK yra numatyta skolininko teisė įvykdyti piniginę prievolę pasinaudojant depozitine sąskaita. Kodekso 6.56 str. numato, kad skolininkas turi teisę įvykdyti piniginę prievolę sumokėdamas skolą į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą, jeigu:

- 1) vietoje, kurioje turi būti įvykdyta prievolė, nėra kreditoriaus ar kito priimti prievolės įvykdymą įgalioto asmens;
- 2) kreditorius yra neveiksnus ir neturi globėjo;
- 3) kreditorius vengia priimti prievolės įvykdymą;
- 4) kreditorius neaiškus dėl to, jog vyksta kelių asmenų ginčas dėl teisės priimti prievolės įvykdymą.

Šis kodekso straipsnis numato baigtinį sąrašą aplinkybių, kada galima įvykdyti prievolę pasinaudojant depozitine sąskaita, tačiau yra specialių kodekso normų, kurios taip pat numato teisę skolininkui ar teisei abiem šalims susitarti, kad prievolės bus vykdomos pasinaudojant depozitine sąskaita. Antai CK 6.344 straipsnio „Pirkėjo pareiga sumokėti kainą ir kitas išlaidas“ 4 dalis numato, kad jeigu įstatymai nustato, kad pirkimo ir pardavimo sutartį būtina sudaryti notarinės formos ir po to įregistruoti viešajame

registre, tai pirkėjas kainą sutarties pasirašymo metu privalo sumokėti į notaro depozitinę sąskaitą, o pardavėjui pinigus notaras perduoda po sutarties įregistravimo viešajame registre, išskyrus atvejus, kai šalių susitarimas numato kitokią atsiskaitymo tvarką.

Būtina pabrėžti, kad prievolei įvykdyti reikalingos sumos sumokėjimas į depozitinę sąskaitą laikomas tinkamu prievolės įvykdymu, nesvarbu, ar toks prievolės įvykdymas buvo iš anksto sutartas šalių, ar tai buvo skolininko teisės įvykdyti prievolę tokiu būdu įgyvendinimas. Sumokėjęs atitinkamas sumas į depozitinę sąskaitą skolininkas laikomas įvykdžiusiu prievolę ir tai atleidžia jį nuo palūkanų ar kitokių įmokų mokėjimo ateityje.

Notaras, bankas ar kita kredito įstaiga, į kurios depozitinę sąskaitą sumokėti pinigai, per protinę terminą turi apie tai pranešti kreditoriui. Kaip matome, subjektams, priėmusiems į depozitinę sąskaitą skolininko įmokėtas sumas, yra nustatyta pareiga informuoti apie tai kreditorius.

Tai padaryti būtina, nes nors skolininkas ir laikomas įvykdžiusiu prievolę, tačiau į depozitinę sąskaitą sumokėtas sumas jis gali atsiimti iki tol, kol kreditorius nepriėmė įvykdymo, aišku, jeigu ko kita nenumato skolininko ir kreditoriaus susitarimas. Jeigu skolininkas atsiima iš depozitinės sąskaitos įmoką, laikoma, kad jis prievolės neįvykdė.

Jeigu pinigai į depozitinę sąskaitą įmokėti teismo proceso metu, skolininkas įmoką gali atsiimti tik teismui leidus. Be to, skolininkas neturi teisės atsiimti įmokų, jeigu tai pažeistų trečiųjų asmenų arba solidariąją pareigą turinčių skolininkų ar laiduotojų interesus.

Bankroto atveju depozitinėje sąskaitoje esančios lėšos neįtraukiamos į bankrutuojančio banko ar kitos kredito įstaigos turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai.

Aptarę Civiliniame kodekse įtvirtintas taisykles ir bendrus principus, panagrinękime notaro depozitinės sąskaitos ypatumus.

Kaip jau buvo minėta, vienas iš notaro atliekamų notarinių veiksmų, numatytų Notariato įstatyme, yra piniginių sumų į depozitinę sąskaitą priėmimas.

Visą notariato laikotarpį šio notarinio veiksmo atlikimas nebuvo atskirai reglamentuotas norminiais aktais. Antai 1999 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 362 „Dėl laikinųjų notarinių veiksmų atlikimo metodinių taisyklių patvirtinimo“ nurodė, kad „pinigai ir vertybiniai popieriai kaip depozitas priimami pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintas atskiras taisykles“, tačiau atskiros taisyklės nebuvo nustatytos. Ir tik 2008 m. vasario 11 d. Lietuvos notarų rūmų prezidiumo sprendimu Nr. 11 buvo patvirtintos pinigų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo taisyklės, kuriomis bandoma detaliau reglamentuoti šį notarinį veiksmą, t.y. pinigų iš fizinių ir juridinių asmenų priėmimo į notaro depozitinę sąskaitą ir jų išmokėjimo tvarką.

Visų pirma taisyklės apibrėžia „depozitinių sumų“ sąvoką. Depozitinės sumos reiškia laikinai notaro depozitinėje sąskaitoje esančias lėšas, priklausančias tretiesiems asmenims. Vadinasi, minėtos sumos, kurios yra notaro depozitinėje sąskaitoje, notarui nepriklauso. Depozitinės sumos apskaitomos atskirai nuo kitų lėšų, kuriomis disponuoja notaras. Notaras negali savo nuožiūra naudotis ir disponuoti depozitinėje sąskaitoje esančiais pinigais, negali jų išsigryninti ar pervesti į kitas savo sąskaitas, depozitinėje sąskaitoje esančios lėšos negali būti naudojamos notaro prievolėms ir įsipareigojimams vykdyti.

Taisyklės nustato reikalavimą kiekvienam notarui turėti depozitinę sąskaitą. Notaras depozitinę sąskaitą banke atidaro per vieną mėnesį nuo veiklos pradžios, o dirbantys notaras, neturintys depozitinės sąskaitos, privalėjo ją atidaryti per vieną mėnesį nuo taisyklių įsigaliojimo. Notaras su banku sudaro banko sąskaitos sutartį.

Taisyklės taip pat nustato, kokiais atvejais galima naudotis notaro depozitine sąskaita. Prievolės

įvykdymas įmokant pinigus į notaro depozitinę sąskaitą galimas tuo atveju, kai prievolės atsiradimo pagrindas yra notariškai patvirtintas sandoris ar kitas notariškai patvirtintas juridinis faktas arba kai pinigų įmokėjimas į depozitinę sąskaitą susijęs su būsimu notariniu veiksmu.

Aptariant detaliau galima paminėti kelis atvejus, kada prievolės vykdomos pasinaudojant notaro depozitinę sąskaita. Visų pirma šalys, sudarydamos notarinį sandorį, gali susitarti, kad pinigines prievolės bus vykdomos pasinaudojant notaro depozitinę sąskaita. Dažniausiai tokį prievolės įvykdymo būdą šalys renkasi tuomet, kada pinigų sumokėjimas yra siejamas su tam tikrų sąlygų įvykdymu. Pavyzdžiui, pirkimo ir pardavimo sutartyje šalys susitaria, kad nuosavybės teisė į parduodamą turtą pereis po turto perdavimo priėmimo akto sudarymo, kuris bus pasirašomas tik po kainos sumokėjimo į notaro depozitinę sąskaitą. Šiuo atveju abi šalys yra saugios – tiek pardavėjas, tiek pirkėjas. Pardavėjas perduodamas turtą pirkėjo nuosavybėn žino, kad pinigai pagal pirkimo ir pardavimo sutartį jau yra sumokėti į notaro depozitinę sąskaitą ir rizikos negauti pinigų nėra, kita vertus, pirkėjas yra tikras, kad jo į notaro depozitinę sąskaitą pervesti pinigai bus išmokėti pardavėjui tik po perdavimo ir priėmimo akto sudarymo, tai yra įgijus nuosavybės teisę į perkamą turtą. Sudarius perdavimo ir priėmimo aktą notaras depozitinėje sąskaitoje esančius pinigus perveda pardavėjui. Nė viena iš šalių tokiu atveju neprisiima didesnės nei kita šalis rizikos, kadangi joms tą riziką eliminuoja notaro depozitinės sąskaitos naudojimas.

Salygos, su kuriomis siejamas depozitinės sąskaitos naudojimas, gali būti labai įvairios ir jos paprastai priklauso nuo šalių valios. Tai gali būti jau minėtas nuosavybės teisės perėjimo momentas, taip pat gali būti pardavėjo išsikraustymo iš turto sąlyga, turto hipotekos išregistravimo sąlyga, tam tikrų darbų atlikimas ir panašiai. Svarbu, kad tos sąlygos būtų aiškios ir joms įvykus nei notarui, nei šalims nekiltų abejonių dėl jų atsiradimo. Bet kuriuo atveju notaras, tvirtindamas notarinį sandorį, kuriame šalys susitaria pinigines prievoles vykdyti per notaro depozitinę

sąskaitą, pats įvertina, ar tos sąlygos yra aiškios, pakankamai apibrėžtos ir ar jos yra įvykdomos.

Kitas atvejis, kada galima naudotis notaro depozitinę sąskaita, apibrėžiamas taisyklėse, kai pinigų įmokėjimas į depozitinę sąskaitą susijęs su būsimu notariniu veiksmu. Nors šalys dar nėra sudariusios notarinės sutarties, tačiau dažniausiai jau susitarė dėl jos sudarymo ateityje ir sudarė preliminarą sutartį dėl pagrindinės sutarties sudarymo, pavyzdžiui, preliminarą pirkimo ir pardavimo sutartį. Jeigu tokioje preliminarioje sutartyje yra numatytas avanso mokėjimas, kuris pagrindinės sutarties sudarymo metu būtų užskaitytas kaip dalies kainos mokėjimas, tokį mokėjimą šalys taip pat gali sutarti mokėti į notaro depozitinę sąskaitą. Įmokėta suma notaro depozitinėje sąskaitoje būtų saugoma iki pagrindinės pirkimo ir pardavimo sutarties sudarymo. Sudarius pagrindinę pirkimo ir pardavimo sutartį, notaras depozitinėje sąskaitoje esančius pinigus pervestų pardavėjui sutartyje nustatyta tvarka.

Pinigų sumokėjimas į notaro depozitinę sąskaitą pagal preliminarias sutartis, sudaromas ne notarine tvarka, visų pirma apsaugo pirkėją nuo galimų sukčiavimo atvejų, nes pačiam pirkėjui būti visiškai tikram, kad sudaro preliminarą pirkimo ir pardavimo sutartį su tikruoju daikto savininku ir moka pinigus reikiamam asmeniui, yra gana sudėtinga. Taip pat pirkėjui yra sunku įvertinti, ar turtui, kurį jis nori pirkti, nėra nustatyti tam tikri reikalavimai, ar jis nėra areštuotas, ar nėra kokių nors kitų aplinkybių, dėl kurių pagrindinė pirkimo ir pardavimo sutartis gali būti nesudaryta, o avanso grąžinimo klausimas gali užsitęsti dėl nesąžiningų pardavėjo veiksmų.

Įmokėjęs į notaro depozitinę sąskaitą pinigus, pirkėjas gali būti tikras, kad nesudaręs pagrindinės pirkimo ir pardavimo sutarties (nepriklausomai nuo priežasčių) jis atgaus savo įmokėtas sumas ir jam nereikės reikalauti iš kitos šalies grąžinti avansą. Tokiu atveju tarp šalių liks išspręsti tik netesybų klausimą, kas kaltas dėl pagrindinės sutarties nesudarymo. Depozitinės sąskaitos naudojimas tokiais atvejais šalims

suteikia lygias galimybes ir nė vienai šaliai nesuteikia pranašumo, palyginti su atveju, kai avansas pagal preliminarą sutartį yra sumokėtas tiesiogiai pardavėjui, kurį sutarties nesudarymo atveju jis privalo grąžinti.

Notaro depozitinė sąskaita taip pat praverstu tuo atveju, kai yra sudaryta sutartis, tačiau kreditorius, kuris turėtų priimti prievolės įvykdymą, negali to padaryti dėl kokių nors priežasčių, pvz., kreditorius tampa neveiksnius, miršta ir pan. Galimas atvejis, kai kreditorius vengia priimti prievolės įvykdymą.

Norint įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, reikia pateikti notarų biurui tam tikro turinio prašymą. Notaras, priimdamas pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, patikrina juridinį faktą, kurio pagrindu skolininkas įgyja teisę įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą. Skolininkas, pageidaujantis įmokėti pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, pateikia notarui prašymą, kuriame nurodo tikslius kreditoriaus asmens duomenis, gyvenamosios, darbo ar kitos buvimo vietos adresą, prievolės atsiradimo pagrindą, taip pat įmokamų pinigų sumą bei valiutą. Prašyme taip pat reikėtų nurodyti sąlygas, kurioms atsiradus, pinigai būtų išmokami kreditoriui, aišku, jeigu tokios sąlygos yra šalių aptartos ir numatytos šalių susitarime. Jeigu prašymas pateikiamas pas notarą tvirtintos notarinės sutarties pagrindu, notaras pinigus kreditoriui išmoka sutartyje aptartomis sąlygomis. Jeigu prašymas pateikiamas siekiant ateityje sudaryti notarinę sutartį, notaras pinigus kreditoriui išmokės po notarinės sutarties sudarymo sutartyje aptartomis sąlygomis, nebent prašyme bus nurodyta kitaip.

Depozitinės sumos, atsižvelgiant į situaciją, išmokamos šalių sutartyje numatytais terminais, iškart įvykus juridiniam faktui, kurio pagrindu įmokėti pinigai į depozitinę sąskaitą, arba gavus kreditoriaus prašymą, jeigu išmokėjimas nesiejamas su tam tikromis sąlygomis arba jos jau yra įvykusios. Į depozitinę sąskaitą sumokėtas sumas skolininkas gali atsiimti tik iki tol, kol kreditorius nepriėmė įvykdymo arba kol neatliktas notarinis veiksmas. Šiuo atveju notaras informuoja

kreditorių apie pinigų atsiėmimą. Atsiimti įmokų negalima, jei tai pažeistų trečiųjų asmenų arba solidariąją pareigą turinčių skolininkų ar laiduotojų interesus. Depozitinės sumos išmokamos mokėjimo pavedimu. Notaras perveda depozitinę sumą į kreditoriaus nurodytą sąskaitą. Pavedime nurodomi duomenys apie skolininką bei prievolę, notarinio veiksmo atlikimo data, registro numeris.

Pinigai į notaro depozitinę sąskaitą įmokami banke grynaisiais pinigais arba mokėjimo pavedimu.

Asmuo, įmokėjęs pinigus į notaro depozitinę sąskaitą, pateikia notarui banko dokumentą (kvitą, mokamąjį pavedimą ar kt.). Jeigu notaro depozitinė sąskaita gali būti valdoma internetu (tai priklauso nuo notaro ir banko sudarytos sutarties), manyčiau, kad notaras gali pats pasitikrinti apie sumos įmokėjimą ir papildomų dokumentų iš asmenų nereikalauti. Notaras notarinį veiksmą įregistruoja notariniame registre, paima notaro atlyginimą. Pinigus į notaro depozitinę sąskaitą įmokėjusiam asmeniui prašant, notaras išduoda liudijimą apie pinigų įmokėjimą į depozitinę sąskaitą ar banko pažymą.

Notaras, į kurio depozitinę sąskaitą sumokėti pinigai, per protingą terminą turi apie tai pranešti kreditoriui raštu ar žodžiu.

Už pinigų priėmimą į depozitinę sąskaitą notarų imamo atlyginimo dydį nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras. Šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas nustato nuo 0,05 iki 0,1 procento nuo priimamos sumos atlyginimą, kuris bet kuriuo atveju negali būti mažesnis kaip 10 litų. Banko pavedimo mokesčius, jei banko sąskaitos sutartyje nenumatyta, kad pavedimai iš depozitinės sąskaitos nemokami, apmoka skolininkas, įmokėdamas pinigus už būsimą pavedimą kreditoriui kartu su depozitine suma. Įmoka už būsimą pavedimą notaro registro knygoje apskaitoma kaip notaro iš kliento gaunama kompensacija. Jei kreditoriaus sąskaita, į kurią prašoma pervesti depozitinę sumą, yra užsienio banke, notaro pavedime nurodoma, kad pavedimo mokesį apmoka gavėjas. ●

Justas Čiomanas

Lietuvos notarų rūmų teisininkas konsultantas

VEKSELIAI, JŲ PROTESTAVIMAS, VYKDOMŲJŲ ĮRAŠŲ DARYMAS

Publikacija parengta remiantis autoriaus pranešimu, perskaitytu 2008 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos notarų rūmuose vykusiame seminare. Pranešime įvardijami esminiai dalykai, su kuriais susiduria notaras, protestuodamas vekselius bei darydamas vykdomuosius įrašus užprotestuotuose arba neprotestuotinuose vekseliuose, bei atsakoma į notarams dažniausiai kylančius klausimus dėl vekselių, jų protestavimo bei vykdomųjų įrašų išdavimo.

1. DĖL VEKSELIO KAIP VERTYBINIO POPIERIAUS Ar vekselis yra vienašalis sandoris, ar tik vertybinis popierius?

Kartais kyla klausimas, ar vekselis yra vienašalis sandoris, ar tai civilinių teisių objektas – vertybinis popierius?

Šiuo klausimu yra plačiai pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 3 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-443/2005, 2007 m. sausio 22 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-8/2007, 2007 m. spalio 1 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-7-216/2007.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo 2005 m. spalio 3 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-443/2005 konstatavo, kad Civilinis kodeksas nustato vekselių, kaip vertybinių popierių ir civilinių teisių objekto, sąvoką, jų rūšis (CK 1.101, 1.105 straipsniai), tačiau detaliau nereglamentuoja teisinių santykių, susijusių su vekseliais. Vekselių išrašymo, perdavimo, laidavimo, mokėjimo, reikalavimų, atsirandančių pagal vekselį, pareiškimo ir patenkinimo tvarką bei įsipareigojusių pagal vekselį asmenų santykius nustato Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas (ĮVPĮ).

Vekselis yra universali atsiskaitymo ir kreditavimo priemonė. Naudojamas kaip atsiskaitymo priemonė už pateiktas prekes vekselis atlieka dvi funkcijas

– juo atsiskaitoma už prekes ir pardavėjas kredituoja pirkėją, todėl vekselis dar vadinamas kredito pinigais. Įstatyme vekselis apibrėžtas kaip vertybinis popierius, kuris išrašomas įstatymo nustatyta tvarka ir kuriuo jį išrašęs asmuo be sąlygų įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą vekseliulyje nurodytam asmeniui pats arba įsako tai padaryti kitam. Vekselio atsiradimo pagrindas yra vekselio išrašymas – vienašalis sandoris. Išrašydamas vekselį, jo davėjas sukuria atitinkamas teises ir pareigas sau ir kitiems asmenims (vekselio gavėjui, mokėtojui). Išrašius vekselį sukuriamas naujas civilinių teisių objektas – vertybinis popierius. Nuo to momento jis gali būti naudojamas civilinėje apyvartoje – perleidžiamas kitiems asmenims, kurie, įgiję nuosavybės teises į jį, gali juo disponuoti savo nuožiūra – perleisti, įkeisti. Tokį paprastą ir platų vekselio panaudojimą užtikrina jo viešas patikimumas, o šį lemia griežti vekselio formalumo ir abstraktumo reikalavimai. ĮPVĮ 3, 4, 77 ir 78 straipsniai nustato formalius reikalavimus – būtinus vekselių rekvizitus ir jų nebuvimo pasekmes; dokumentas, kuriame nėra būtinų rekvizitų, neturi vekselio galios. Abstraktumas reiškia, kad prievolė pagal vekselį nepriklauso nuo jos atsiradimo pagrindo (tam tikro sandorio) ir yra be išlygų. Šie reikalavimai vekseliui lemia, kad vekselio įgijėjui siekiant įsitikinti vekselio galiojimu, pakanka patikrinti įstatyme nurodytus jo rekvizitus. Kita vertus, skolininkas (mokėtojas) gali ginčyti savo prievolę pagal vekselį

tik remdamasis vekselio formaliais trūkumais. Taigi vekselio prigimtis, savybės, užtikrinančios jo viešą patikimumą, specifinis teisinis reglamentavimas suponuoja ribotą vekselio davėjo galimybę reikšti prieštaravimus vekselio turėtojui, t.y. tik Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme griežtai apibrėžtais pagrindais. Toks vekselio teisinis reglamentavimas daro negalimą vekselio pripažinimą negaliojančiu pagal Civilinio kodekso nuostatas dėl sandorių negaliojimo.

2007 m. sausio 22 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-8/2007 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dėsto panašią nuomonę ir pažymi, jog siekiant įsitikinti vekselio galiojimu, pakanka patikrinti įstatyme nurodytus jo rekvizitus, savo ruožtu mokėtojas gali ginčyti savo prievolę pagal vekselį, remdamasis vekselio formaliais (rekvizitų) trūkumais. Vekselio prigimtis ir savybės, užtikrinančios vertybinio popieriaus viešą patikimumą, Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme nustatytas specifinis su vekseliu susijusių santykių teisinis reglamentavimas leidžia vekselio davėjui reikšti prieštaravimus vekselio turėtojui tik šiame įstatyme nurodytais pagrindais. Teismas pripažino, kad Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme nustatytas teisinis reglamentavimas daro negalimą vekselio pripažinimą negaliojančiu Civiliniame kodekse nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija 2007 m. spalio 1 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-7-216/2007 pažymi, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas vekselius reglamentuojančias teisės normas, formuoja praktiką tokia linkme, kad nebūtų pažeidžiama ir iškreipiama vekselio teisinė esmė, pagal kurią vekselis – tai vertybinis popierius, patvirtinantis teisėto jo turėtojo besąlygišką, nepriklausančią nuo jos atsiradimo pagrindo, reikalavimo teisę į vekselyje nurodytą pinigų sumą ir kartu įtvirtinantis besąlygišką skolininko pagal vekselį pareigą sumokėti šią sumą teisėtam vekselio turėtojui. Kasacinis teismas nutartyse yra pabrėžęs, kad vekselio prigimtis, savybės, užtikrinančios jo viešą patikimumą, specifinis teisinis reglamentavimas suponuoja ribotą vekselio davėjo galimybę reikšti prieštaravimus vekselio turėtojui. Pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 19 straipsnį, skolininkas pagal vekselį gali

reikšti prieštaravimus dėl reikalavimo sumokėti vekselyje nurodytą sumą, tačiau tik tokius, kurie susiję su formaliais vekselio, kaip vertybinio popieriaus, trūkumais (jo rekvizitais), arba su tiesioginiais (asmeniniais) skolininko pagal vekselį ir pirmojo vekselio turėtojo santykiais, taip pat dėl vekselio turėtojo nesąžiningumo įgyjant vekselį.

Tačiau išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad vekselis, kaip rašytinis dokumentas, yra asmens vidinės valios išraiškos rezultatas. Vekselio išrašymas yra abstraktus vienašalis sandoris. Dėl to, kad vekselio išrašymas yra valios veiksmas, galimi atvejai, kai asmens, t. y. vekselio davėjo, veiksmai neatitinka jo vidinės valios. Tokiais atvejais vekselį išrašęs asmuo gali ginčyti šį sandorį remdamasis ir bendraisiais sandorių negaliojimo pagrindais dėl valios ydingumo.

Taigi yra išreikšta labai svarbi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomonė, jog dokumentas yra laikomas vekseliu ir jis yra galiojantis, jeigu jame yra visi vekseliui būtini rekvizitai.

2. VEKSELIO REKVIZITAI

Koks dokumentas laikomas vekseliu? Ar būtini visi rekvizitai, numatyti Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme, kad dokumentą laikytume vekseliu?

Vekseliui yra keliami formalumo reikalavimai. Taigi, kad dokumentą laikytume vekseliu, jame turi būti visi Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatyti vekselio rekvizitai. Būtinieji vekselio rekvizitai yra numatyti įstatymo 3 ir 77 straipsniuose. Pažymėtina, kad šiame įstatyme yra numatytos išimties, kada galioja vekselis, kuriame nurodyti ne visi rekvizitai. Išimties nurodytos įstatymo 4 ir 78 straipsniuose.

Taip pat Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme yra nuostatų, kurios numato kitus įrašus, kurie gali būti įrašyti vekselyje, pavyzdžiui, įstatymo 7 straipsnis, kuriame numatyta, kad vekselio davėjas gali nustatyti sąlygą, kad už vekselio sumą skaičiuojamos palūkanos, 15 straipsnis numato indosamento įrašymą vekselyje, kai vekselis yra perduodamas, 27 straipsnis numato vekselio akcepto įrašymą, 33 straipsnis numato laidavimo įrašymą ir pan.

3. DĖL KITŲ PAPILDOMŲ SĄLYGŲ ĮRAŠYMO VEKSELYJE

Ar vekselyje gali būti numatyta kitų papildomų sąlygų, išskyrus įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatytus vekselio rekvizitus bei kitus numatytus galimus įrašus, ir ar jos yra galiojančios? Ar gali būti vekselyje numatyta, jog išpareigojimas sumokėti vekselyje nurodytą sumą ar įsakymas sumokėti įrašytą sumą yra sąlyginis? Jei ne, ar vekselis yra galiojantis?

Kaip jau minėjau, vekselis yra ypatingai formalizuotas dokumentas, kuriame turi būti visi įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatyti vekselio rekvizitai, išskyrus išimtis, taip pat vekselyje galima numatyti kitus įrašus, kuriuos leidžia įrašyti ir numato įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas.

Tačiau ką daryti, jeigu vekselyje yra įrašyta sąlygų ir įrašų, kurių nėra numatyta įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme?

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų Vekselių naudojimo taisyklių 15 punkte numatyta, kad vekselio rekvizitai ir galimi įrašai yra nurodyti įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme, visi kiti įrašai vekselio galiojimui įtakos neturi.

Taigi, jeigu papildomos sąlygos ar įrašai, kurie neatitinka įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme nustatytų vekselio rekvizitų ir galimų įrašų, vis dėlto yra įrašyti vekselyje, tokiu atveju tokie įrašai vekselio galiojimui įtakos nedaro. Tai konstatuoja ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. spalio 3 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-443/2005. Toks vekselis yra galiojantis, tačiau neturėtų būti taikomos sąlygos, neatitinkančios įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo reikalavimų.

Vis dėlto reikia skirti papildomą sąlygą ir sąlygą, kuri pakeičia būtinuosius vekselio rekvizitus. Jeigu vekselio sąlyga keičia pačio vekselio rekvizitą, tokiu atveju ji daro įtaką vekselio galiojimui. Pavyzdžiui, vekselyje yra įrašytas vekselio mokėjimo terminas, tačiau tas terminas yra kitoks nei įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnyje, kuriame taip pat pasakyta, kad vekseliai, kuriuose nurodyti kitokie mokėjimo terminai arba vienas po kito

einantys terminai, negalioja. Kitas pavyzdys, jeigu vekselyje yra numatyta sąlyga, jog vekselio davėjas išpareigoja sumokėti vekselyje nurodytą sumą esant tam tikroms sąlygoms, tokiu atveju dokumento taip pat negalėtume laikyti vekseliu, kadangi dokumente nebūtų vieno iš privalomojo vekselio rekvizito – t.y. besąlyginio išpareigojimo sumokėti nurodytą sumą.

4. DĖL VEKSELIO NAUDOJIMO CIVILINĖJE APYVARTOJE

Ar vekselis gali būti naudojamas civilinėje apyvartoje ir ar jis gali būti atsiskaitymo priemone?

Vekselis yra vertybinis popierius, o vertybiniai popieriai pagal Civilinį kodeksą yra laikomi civilinių teisių objektu, todėl gali būti naudojami civilinėje apyvartoje. Vekselio turėtojas (savininkas) gali disponuoti vekseliu savo nuožiūra, gali jį perleisti, įkeisti. Pažymėtina, jog vekselis perleidžiamas indosamentu ir tokio perleidimo tvarka yra reglamentuota įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme bei Vekselių naudojimo taisyklėse.

Be to, vekselis gali būti naudojamas kaip piniginės prievolės apmokėjimo priemonė. Kaip numato Civilinio kodekso 6.36 straipsnis, visos piniginės prievolės turi būti išreiškiamos valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje, o apmokamos gali būti taip pat ir vekseliais, šalia tokių įprastų mokėjimo priemonių, kaip banknotai (monetos), mokamieji pavedimai, mokamosios kortelės bei kitos teisėtos mokėjimo priemonės.

5. DĖL VEKSELIO MOKĖJIMO TERMINŲ

Kokie gali būti vekselio mokėjimo terminai? Ar vekselio mokėjimo terminai „pagal pareikalavimą“ bei „apmokėti iki 2008 m. rugsėjo 12 d.“ daro vekselį negaliojančiu?

Vekselio mokėjimo terminas yra privalomas vekselio rekvizitas. Tiesa, įstatymas numato, kad jeigu vekselyje mokėjimo terminas nenurodytas, laikoma, kad vekselis mokėtinas jį pateikus.

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnyje yra išvardyti keturi mokėjimo terminai, kurie gali būti nurodyti vekselyje. Be to, įstatymas

numato, kad vekseliai, kuriuose nurodyti kitokie mokėjimo terminai arba vienas po kito einantys terminai, negalioja.

Vekselio mokėjimo terminai gali būti šie: 1) vekselį pateikus; 2) per tam tikrą laiką po pateikimo; 3) per tam tikrą laiką nuo išrašymo dienos; 4) nustatytą dieną.

Taigi galioja nuostata, kad jeigu vekselyje yra nurodytas vekselio mokėjimo terminas kitoks nei Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnyje, tokiu atveju vekselis laikomas negaliojančiu. Tačiau yra keli terminai, t.y. „pagal pareikalavimą“ bei „iki 2004 m. rugpjūčio 28 d.“, kurie buvo nurodyti vekselyje ir dėl kurių yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. sausio 22 d. nutartyje c.b. Nr. 3K-3-8/2007 konstatavo, kad koks vekselio apmokėjimo terminas buvo nustatytas konkrečiu atveju, yra fakto klausimas. Teismas taip pat konstatavo, kad nuostata „pagal pareikalavimą“ yra tolygi Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnio 1 dalyje numatytam vekselio apmokėjimo terminui „jį (vekselį) pateikus“.

Aukščiau minėtoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė ir dėl termino „iki 2004 m. rugpjūčio 28 d.“. Anot Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarties, teismai konstatavo, jog šiuo atveju tikrasis vekselyje nustatytas jo apmokėjimo terminas buvo apibrėžtas konkrečiu laiko tarpu nuo vekselio išrašymo iki vekselyje nurodytos galutinės apmokėjimo datos. Toks vekselio apmokėjimo termino nustatymo būdas yra įtvirtintas įstatyme – Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Pagal Vekselių naudojimo taisyklių 21 punktą vekseliuose, apmokėtinuose per tam tikrą laiką nuo išrašymo dienos, turi būti nurodytas tikslus dienų ir mėnesių skaičius, bet ne konkreti data; tačiau teisėjų kolegija sutiko su bylą nagrinėjusių teismų vertinimu, kad toks netikslumas nėra pagrindas taikyti Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnio 2 dalies normą dėl vekselio negaliojimo, byloje nustačius, jog vekselyje yra nustatyta prievolė jį apmokėti per tam tikrą laiką nuo išrašymo dienos ir tiksliai nurodyta šio termino pabaiga. Taigi teismai padarė išvadą, kad vekselyje

nurodytas apmokėjimo terminas „iki 2004 m. rugpjūčio 28 d.“ atitinka Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnio 1 dalies 3 punktą, t.y. atitinka vekselio mokėjimo terminą „per tam tikrą laiką nuo išrašymo dienos“.

Taigi apmokėjimo terminai „pagal pareikalavimą“ bei „iki 2004 m. rugpjūčio 28 d.“, teismo manymu, nedaro vekselio negaliojančiu ir atitinka Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 35 straipsnyje numatytus vekselio mokėjimo terminus.

6. DĖL APLINKYBIŲ, KURIŲ NOTARAS NETIKRINA PRIIMDAMAS VEKSELĮ PROTESTUOTI ARBA PRIEŠ IŠDUODAMAS VYKDOMĄJĮ ĮRAŠĄ

Ar notaras prieš priimdamas vekselį protestuoti arba išduodamas vykdomąjį įrašą privalo patikrinti vekselyje pasirašiusių asmenų parašų tikrumą, ar vekselis išduotas be apgaulės ar suklydimo, ar vekselio davėją ir vekselio gavėją sieja prievoliniai santykiai, ar vekselio davėjo – juridinio asmens, valdymo organai ir/ar akcininkai yra priėmę sprendimą prisiimti įsipareigojimus bendrovės vardu, ar vekselyje pasirašė juridinio asmens vadovas?

Ką notaras privalo patikrinti priimdamas prašymą įforminti vekselio protestą ar priimdamas prašymą išieškoti pinigus iš skolininko, yra numatyta Vekselių ir čekių protestavimo taisyklėse bei Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkoje.

Vekselių ir čekių protestavimo taisyklių 6 punkte nustatyta, kad notaras, priimdamas prašymą įforminti vekselio protestą, patikrina, ar:

- 1) vekselį pateikiantis asmuo yra teisėtas jo turėtojas ar jo įgaliotas asmuo;
- 2) vekselis pateikiamas protestui nustatytu laiku;
- 3) vekselis išrašytas pagal įstatymo reikalavimus.

Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 6 punkte numatyta, kad notaras, priimdamas prašymą, patikrina, ar:

- 1) vekselį pateikiantis asmuo yra teisėtas jo turėtojas ar jo įgaliotas asmuo;

2) vekselis sudarytas pagal įstatymo reikalavimus (tai reiškia, kad turi patikrinti, ar vekselyje yra visi Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatyti vekselio rekvizitai. Tai patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kurioje numatoma, kad vekseliui keliami griežti vekselio formalumo ir abstraktumo reikalavimai, o šie reikalavimai vekseliui lemia, kad siekiant įsitikinti vekselio galiojimu, pakanka patikrinti įstatyme nurodytus jo rekvizitus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 22 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-8/2007);

3) vekselis užprotestuotas pagal Vekselių ir čekių protestavimo taisykles arba vekselio turėtojas yra atleistas nuo pareigos įforminti protestą.

Kokių aplinkybių notaras netikrina priimdamas vekselius protestuoti, yra išsamiai aptarta Notarų rūmų prezidento Mariaus Stračkaičio straipsnyje „Vekselis ir notaro vykdomasis įrašas: teorija ir praktika“ („Notariatas“ Nr. 1/2007),

Straipsnyje yra išdėstytos šios aplinkybės, dėl kurių notaras netikrina priimdamas vekselius protestuoti:

1) dėl vekselyje pasirašiusių asmenų parašų tikrumo. Notarui turi būti pateiktas vekselio originalas su parašais, tačiau notaras neprivalo tikrinti pasirašiusių asmenų parašų tikrumo. Kilus ginčui dėl parašų tikrumo, būtų atliekama ekspertizė, ar vekselyje pasirašė tam tikras asmuo, tačiau notaras nėra įpareigotas tikrinti parašų tikrumo vekselyje;

2) notaras taip pat neprivalo patikrinti, ar vekselis, kuris jam yra pateikiamas protestui įforminti ar vykdomajam įrašui padaryti, yra išduotas be apgaulės ar suklydimo, ar vekselio davėją ir gavėją sieja prievoliniai santykiai. LAT 2005 m. spalio 3 d. nutartyje (civ. bylos Nr. 3 K-3-443/2005), 2007 m. sausio 22 d. nutartyje (civ. bylos Nr. 3K-3-8/2007) pabrėžė, kad LR ĮPVĮ įtvirtintas vekselio teisinis reglamentavimas daro negalimą vekselio pripažinimą negaliojančiu pagal LR civilinio kodekso nuostatas dėl sandorių negaliojimo ir vekselis gali būti pripažintas negaliojančiu tik Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme griežtai apibrėžtais pagrindais – tai yra formaliais pagrindais. Teismas nurodė, kad siekiant įsitikinti

vekselio galiojimu, pakanka patikrinti įstatyme nurodytus jo rekvizitus;

3) ar vekselio davėjo – juridinio asmens – valdymo organai ir/ar akcininkai yra priėmę sprendimą prisiimti įsipareigojimus bendrovės vardu. Tačiau notaras turėtų patikrinti, ar vekselyje pasirašė juridinio asmens vadovas. Tokią informaciją galima patikrinti Juridinių asmenų registre.

7. DĖL VEKSELIO PATEIKIMO APMOKĖTI IR PRANEŠIMO VISIEMS PAGAL VEKSELĮ ĮSIPAREIGOJUSIEMS ASMENIMS, KAD VEKSELIS NEAKCEPTUOTAS IR NEAPMOKĖTAS

Ar notaras prieš išduodamas vykdomąjį įrašą turi įsitikinti, ar vekselis buvo pateiktas apmokėti ir kada buvo pateiktas? Kaip turi būti pateikiamas vekselis apmokėti ir kaip turi būti pranešama visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas ir neapmokėtas? Ar galima vienu veiksmu pateikti vekselį apmokėti ir informuoti, kad vekselis neapmokėtas? Ar notaras, priėmęs prašymą atlikti vykdomąjį įrašą pagal paprastąjį neprotestuotiną vekselį, privalo tikrinti ir reikalauti įrodymų, ar šis vekselis buvo pateiktas apmokėti nustatytu terminu (Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 40 straipsnio 1 dalis)?

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 81 straipsnyje numatyta, kad vekselio turėtojo reikalavimai patenkinami ne ginčo tvarka, kai atsiranda reikalavimo teisė vekselį užprotestavus arba atleidus vekselio turėtoją nuo pareigos įforminti protestą bei pranešus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neapmokėtas arba neakceptuotas. Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 8 punkte numatyta, kad vykdomasis įrašas išduodamas, kai vekselio turėtojas pateikia įrodymus, ar pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas. Taigi notaras prieš išduodamas vykdomąjį įrašą privalo įsitikinti, ar pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, o vekselio turėtojas turi pateikti tai patvirtinančius įrodymus.

Įpareigojimas vekselio turėtojui pranešti visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims kad

vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, bei tokio pranešimo atlikimo tvarka yra nustatyta Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 47 straipsnyje. Vekselio turėtojas privalo pranešti indosantui, iš kurio jis gavo vekselį, ir vekselio davėjui apie tai, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, per keturias darbo dienas po protesto, o kai vekselyje įrašyta sąlyga „grąžinti be išlaidų“ ar „neprotestuotinas“, – per tiek pat laiko po vekselio pateikimo akceptuoti arba apmokėti. Pažymėtina, kad kai minėtoji tvarka apie neakceptuotą ar neapmokėtą vekselį buvo pranešta vekselių pasirašiusiam asmeniui, per tokį pat laiką turi būti apie tai pranešta ir asmenims, kurie už jį laidavo. Pranešti galima bet kuria forma, net ir grąžinant vekselį. Įpareigotasis pranešti privalo įrodyti, kad jis tai padarė nustatytu laiku. Ir laikoma, kad terminas nepraleistas, jeigu pranešimas nustatytu laiku buvo išsiųstas paštu.

Taigi, atsakant į klausimą, pažymėtina, kad teisės aktuose notarui nėra nustatytos tiesioginės pareigos įsitikinti, ar vekselis buvo pateiktas apmokėti, bet yra nustatyta pareiga įsitikinti, ar buvo laiku pranešta pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neapmokėtas. Tačiau pranešta gali būti tik per keturias darbo dienas nuo vekselio pateikimo apmokėti, todėl notarui yra labai svarbu žinoti, kada vekselis buvo pateiktas apmokėti, kad galėtų įsitikinti, ar nebuvo pažeisti Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 47 straipsnyje numatyti pranešimo pateikimo apie neapmokėtą vekselį terminai. Taigi yra pagrįsta reikalauti iš vekselio turėtojo įrodymų, jog vekselis buvo pateiktas apmokėti ir kada buvo pateiktas apmokėti.

Vekselis gali būti pateikiamas apmokėti pateikiant patį vekselį mokėtojui, kuris vekselyje nurodo datą, tai, jog vekselis buvo jam pateiktas, bei pasirašo vekselyje. Vekselių naudojimo taisyklėse yra numatyta, kad apmokėti vekselį galima pateikti inkasuoti bankui, o inkasuojančiojo banko raštiškas raginimas mokėtojui apmokėti vekselį prilygsta vekselio pateikimui mokėtojui. Taip pat tinkamu vekselio pateikimu apmokėti turėtų būti laikomas pranešimo registruotu laišku išsiuntimas vekselio mokėtojui, kuriame būtų nurodytas raginimas apmokėti vekselį.

Įstatymas numato, kad visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, gali būti pranešama bet kuria forma. Ir numatyta, kad terminas laiku pranešti nepraleistas, jeigu pranešimas buvo išsiųstas paštu. Taigi užtenka notarui pateikti tokio pranešimo registruotu laišku siuntimo įrodymus ir pranešimo tekstą.

Pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymą, vekselis pirmiausiai turi būti pateiktas apmokėti ir tik po to per keturias darbo dienas vekselio turėtojas privalo išsiųsti pranešimą pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neapmokėtas. Įstatymas išskiria šiuos du veiksmus kaip atskirus. Tačiau jeigu vekselio turėtojas viename pranešime nurodo, jog pateikia vekselį apmokėti, bei iš karto praneša, kad vekselis neapmokėtas, turėtų būti laikoma, kad vekselio turėtojas savo pareigas atliko tinkamai. Šiuo atveju vekselio pateikimo apmokėti momentas bei informavimas, jog vekselis neapmokėtas, sutampa.

Dėl pranešimų turinio. Notarui vekselio turėtojas pateikia siųstus pranešimus, kurių turinį notaras kiekvienu atveju įvertina ir nustato, ar iš tokio pranešimo turinio galima daryti išvadą, jog vekselio turėtojas pateikė vekselį apmokėti ir ar pranešė, kad vekselis neapmokėtas. Kadangi pranešti yra vekselio turėtojo pareiga, tokių pranešimų turinys yra labai skirtingas. Tačiau įstatyme tokių pranešimų turinys nėra reglamentuotas.

Kai vekselio turėtojas yra praleidęs nustatytus terminus pateikti apmokėti neprotestuotiną vekselį, pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 55 straipsnio 1 dalies 3 punktą, vekselio turėtojas netenka teisės pareikšti reikalavimų jo davėjui, išskyrus akceptavusįjį. Jeigu vekselio turėtojas nepridėjo įrodymų, kad neprotestuotiną paprastąjį vekselį buvo pateikęs nustatytu terminu apmokėti, ar notaras turi atsakyti išduoti vykdomąjį įrašą, ar notaras turi pasiūlyti pateikti tokius įrodymus? Jeigu vekselio turėtojui praleidus nustatytus terminus ir po šių terminų praleidimo vekselio davėjas akceptuoja tokį vekselį, ar tokiu atveju gali būti išduotas vykdomasis įrašas?

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo III skyriaus nuostatos, reglamentuojančios vekselio akceptą, taikomos tik įsakomiesiems vekseliams. Įstatymo 79 straipsnyje numatoma, kokios įsakomųjų vekselių nuostatos yra taikomos paprastiesiems vekseliams. Įsakomuoju vekseliu vekselio davėjas įsako vekselio mokėtojui sumokėti vekselyje įrašytą sumą jame nurodytam asmeniui. Įsakomąjį vekselį vekselio turėtojas gali pateikti vekselio mokėtojui akceptuoti.

Kadangi šiuo atveju vekselis yra paprastasis, o ne įsakomasis, vekselio davėjas tokio vekselio akceptuoti negali.

Notaras šiuo atveju prieš išduodamas vykdomąjį įrašą privalo įsitikinti, ar pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, o vekselio turėtojas turi pateikti tai patvirtinančius įrodymus. Taip pat notaras turėtų pareikalauti, kad vekselio turėtojas pateiktų įrodymus, jog vekselis buvo pateiktas apmokėti ir kada pateiktas, kad įsitikintų, ar pranešimas apie neapmokėtą vekselį buvo išsiųstas laiku. Jeigu vekselio turėtojas nepateiks įrodymų, kada pateikė vekselį apmokėti, notaras negalės išduoti vykdomojo įrašo, kadangi negalės įsitikinti, ar laiku buvo išsiųstas pranešimas apie neapmokėtą vekselį, kaip numato įstatymo 47 straipsnis.

8. DĖL VEKSELIO PALŪKANŲ

Kokios palūkanos gali būti numatomos vekselyje? Kokios palūkanos gali būti siūlomos išieškoti vykdomuoju įrašu? Jeigu vekselyje nėra numatyta sąlyga, kad už vekselio sumą skaičiuojamos palūkanos, ar gali notaras vykdomuoju įrašu siūlyti išieškoti šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino dienos? Ar gali būti vekselyje numatytos didesnės nei 6 procentų metinės palūkanos, kurios skaičiuojamos nuo mokėjimo termino pasibaigimo? Ar gali būti vekselyje numatyta sąlyga dėl delspinigių išieškojimo?

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme yra numatytos dvi palūkanų rūšys:

1) palūkanos už vekselio sumą, kurios skaičiuojamos nuo vekselio išrašymo dienos;

2) šešių procentų metinės palūkanos, skaičiuojamos nuo mokėjimo termino pasibaigimo.

Pirmoji palūkanų rūšis yra numatyta Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 7 straipsnyje, kuriame sakoma, kad vekselyje, mokėtinae jį pateikus arba per tam tikrą laiką po pateikimo, davėjas gali nustatyti sąlygą, kad už vekselio sumą skaičiuojamos palūkanos.

Civilinės teisės prasme palūkanų paskirtis yra dvejopa: pirmą paskirtis yra atlyginimas už naudojimąsi kredito suma, kurį moka skolininkas kreditoriui (kaip numato CK 6.872 str.), antra paskirtis yra kompensavimas kreditoriui, jeigu skola jam buvo gražinta ne laiku (kaip, pavyzdžiui, numato CK 6.210 str.). Taigi vienu atveju palūkanos atlieka atlyginimo funkciją, kitu atveju jos atlieka kompensavimo funkciją.

Palūkanos, kurios numatytos Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 7 straipsnyje, būtent yra skirtos atlyginti kreditoriui (t.y. vekselio turėtojui) už naudojimąsi jo pinigais.

Pažymėtina, kad šios palūkanos gali būti numatytos tik tokiam vekseliui, kuriame mokėjimo terminas yra jį pateikus arba per tam tikrą laiką po pateikimo, jeigu vekseliui yra nurodytas kitas mokėjimo terminas, tai sąlyga dėl palūkanų negalioja. Palūkanų normą (palūkanų dydį) tokiu atveju nustato pats vekselio davėjas išrašydamas vekselį. Palūkanų norma privalo būti nurodyta, nes kitaip sąlyga dėl palūkanų yra negaliojanti. Palūkanos skaičiuojamos nuo vekselio išrašymo dienos, jeigu nenurodyta kita data.

Antroji palūkanų rūšis yra numatyta Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 50 straipsnyje, kuriame sakoma, kad vekselio turėtojas gali reikalauti, kad asmuo, kuriam jis pareiškė reikalavimus, sumokėtų šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino pasibaigimo.

Šios šešių procentų metinės palūkanos, skaičiuojamos nuo mokėjimo termino pasibaigimo, atlieka kompensavimo funkciją, t.y. šios palūkanos yra kompensavimas vekselio turėtojui, jeigu pinigų

suma, numatyta vekselyje, jam buvo grąžinta ne laiku, t.y. pasibaigus vekselyje numatytam mokėjimo terminui.

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 50 straipsnyje yra reglamentuota, jog vekselio turėtojas gali reikalauti, kad asmuo, kuriam jis pareiškė reikalavimus, sumokėtų:

- a) neakceptuoto arba neapmokėto vekselio sumą su palūkanomis, jeigu jos buvo numatytos;
- b) šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino pasibaigimo;
- c) protesto išlaidas, pranešimų siuntimo bei kitas išlaidas.

Įstatymo 81 straipsnyje numatyta, kad vekselio turėtojo reikalavimai patenkinami ne ginčo tvarka, o tai reiškia, kad notarai teisės aktų nustatyta tvarka padaro vykdomuosius įrašus vekseliuose. Taigi vekselio turėtojas turi teisę reikalauti, jog asmuo, kuriam jis pareiškė reikalavimus, sumokėtų šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino pasibaigimo, o notaras turi išduoti vykdomąjį įrašą, kuriuo siūlytų išieškoti iš skolininko taip pat ir aukščiau minėtas palūkanas. Vekselio turėtojas turėtų to prašyti ir nurodyti notarui pateikiamame prašyme išieškoti pinigus iš skolininko.

Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 9 punkte yra numatyta, kad vykdomuoju įrašu notaras siūlo išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą su priklausančiomis palūkanomis, t.y. palūkanos už vekselio sumą, kurios skaičiuojamos nuo vekselio išrašymo dienos, bei šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino pasibaigimo. Jeigu vekselyje nebuvo nustatyta sąlyga, kad už vekselio sumą skaičiuojamos palūkanos, tokiu atveju vekselio turėtojas negali reikalauti, kad asmuo, kuriam jis pareiškė reikalavimus, sumokėtų palūkanas už vekselio sumą, kurios skaičiuojamos nuo vekselio išrašymo dienos, tačiau gali reikalauti, kad sumokėtų šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo mokėjimo termino pasibaigimo, nes jos yra numatytos Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme.

Kaip jau minėta, kompensacinės palūkanos, t.y. šešių procentų metinės palūkanos, skaičiuojamos nuo mokėjimo termino pasibaigimo, yra numatytos įstatyme ir nustatytas jų dydis, todėl vekselyje negali būti numatytas kitoks, nei Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 50 straipsnyje nustatytas jų dydis. Tai yra įstatyminė imperatyvi nuostata, ir jos vekselio davėjas išrašydamas vekselį pakeisti negali. Todėl, jeigu vekselyje būtų nurodytas didesnis arba mažesnis kompensacinių palūkanų dydis, ši sąlyga prieštarautų įstatymo 50 straipsniui ir negalėtų būti taikoma.

Vekseliui keliami formalumo reikalavimai. Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme nėra numatyta, kad vekselyje galima būtų numatyti delspinigius. Todėl sąlyga dėl delspinigių, jeigu ji numatyta vekselyje, yra negaliojanti, tačiau pačio vekselio negaliojančiu nedaro.

9. DĖL VEKSELIO PAVELDĖJIMO

Ar gali vekselio turėtojo ipėdiniai paveldėti vekselį? Ar galima paveldėti vekselį, kurio mokėjimo terminai pasibaigę, o vekselio turėtojas neįgyvendino pareigos pateikti vekselį apmokėti bei neinformavo, jog vekselis neapmokėtas? Ką įrašome paveldėjimo teisės liudijime?

Vekselis yra vertybinis popierius, o pagal civilinio kodekso 5.1 straipsnį vertybiniai popieriai yra paveldimi. Vekselio savininkas yra vekselio turėtojas, todėl jis turi teisę disponuoti vekseliu, taip pat, jam mirus, vekselį, kaip vertybinį popierių, paveldi jo ipėdiniai. Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 13 straipsnyje numatyta, kad vekselis gali būti perduodamas teisiu perleidimo tvarka.

Dokumentas pripažįstamas vekseliu, jeigu jame yra numatyti visi vekselio privalomieji rekvizitai. Įstatyme nėra numatyta, jog pasibaigus vekselio mokėjimo terminams ir vekselio turėtojui neįgyvendinus pareigos pateikti vekselį apmokėti bei neinformavus, jog vekselis neapmokėtas, vekselis nustoja galioti. Pasibaigus vekselio mokėjimo terminams ir neįvykdžius įstatyme numatytų pareigų, vekselio turėtojas negalėtų patenkinti reikalavimų pagal vekselį ne ginčo tvarka, t.y. negalėtų gauti notaro vykdomojo įrašo. Bet pats vekselis nenustoja

galioji, o reikalavimus, kylančius iš jo, vekselio davėjas galėtų įvykdyti geranoriškai, sumokėdamas vekselio turėtojų vekselio nurodytą sumą, taip pat vekselio turėtojas galėtų teismo tvarka išsiieškoti pagal vekselį. Taigi toks vekselis yra galiojantis ir tokio vekselio turėtojų įpėdiniai galėtų jį paveldėti.

Kadangi vekselis yra ypatingas vertybinis popierius, pagal kurį reikalavimai gali būti patenkinami ne ginčo tvarka, o vekselio turėtojas turi įstatyme numatytų pareigų bei teisių, kurias turi įvykdyti, kad notaras galėtų išduoti vykdomąjį įrašą, mūsų nuomone, paveldėjimo teisės liudijime paveldint vekselį notaras turėtų įrašyti, jog įpėdiniai paveldi teises ir pareigas pagal vekselį. Aišku, reikėtų apibūdinti ir identifikuoti tą vekselį, nurodant koks tai vekselis, kada sudarytas, kas vekselio davėjas, turėtojas, kokia vekselio nurodyta suma ir pan.

Pažymėtina, kad jeigu yra keli vekselio turėtojų įpėdiniai, paveldintys turtą tam tikromis dalimis, tokiu atveju, norėdami pasinaudoti tuo vekseliu ir patenkinti iš tokio vekselio kylančius reikalavimus ne ginčo tvarka, t.y. notarui išduodant vykdomąjį įrašą, tokiu atveju vekselio turėtojų įpėdiniai galėtų pasidalyti paveldimą turtą, kad vekselio turėtojų ir savininku taptų (būtų) vienas įpėdinis, tokiu atveju jis galėtų įgyvendinti įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatytas teises ir pareigas, priskiriamas vekselio turėtojų. Analizuojant įstatymo normas bei pačią vekselio sąvoką, darytina išvada, jog vekselio turėtoju, kuris gali vykdyti ĮPVĮ jam numatytas teises ir pareigas, gali būti tik vienas asmuo. Be to, pagal Civilinio kodekso 1.101 straipsnio 3 d. bei šio straipsnio komentarą, yra bendra nuostata, kad vertybinio popieriaus patvirtintą teisę galima perleisti kitam asmeniui tik kai perleidžiamas pats vertybinis popierius. Taigi, norint gauti vykdomąjį įrašą pagal vekselį, kurį asmuo paveldėjo, vekselio turėtojas turėtų pateikti notarui ne tik patį vekselį, bet ir būti to vekselio savininku, o tai patvirtintų paveldėjimo teisės liudijimas.

Taip pat pažymėtina, kad Akcinių bendrovių įstatymo 40 straipsnio 5 dalyje yra reglamentuota, kad jei viena akcija priklauso keliems savininkams, tai visi jos savininkai laikomi vienu akcininku. Akcininkui šiuo atveju atstovauja vienas iš akcijos savininkų

pagal visų rašytinį įgaliojimą, patvirtintą notaro. Taigi, jeigu akcija priklauso keliems savininkams, jie gali įgyvendinti Akcinių bendrovių įstatyme numatytas teises ir pareigas akcininkams, įgalioję vieną iš savininkų.

Tuo tarpu Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme panašios normos nėra numatyta, jog jeigu vekselis priklauso keliems savininkams, vekselio turėtojų atstovauja vienas iš vekselio savininkų pagal visų rašytinį įgaliojimą, patvirtintą notaro. Todėl jeigu įpėdiniai nori patenkinti reikalavimus ne ginčo tvarka, geriau, kad jie pasidalintų paveldėtą turtą ir vekselio savininku taptų vienas iš jų.

10. DĖL VEKSELIO TURĖTOJO KREIPIMOSI GAUTI VYKDOMĄJĮ ĮRAŠĄ TERMINŲ

Ar įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme yra numatyti terminai, per kuriuos vekselio turėtojas turi kreiptis į notarą dėl vykdomojo įrašo išdavimo?

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme yra numatyti reikalavimų pateikimo senaties terminai ir jie nustatyti 72 straipsnyje. Pagal įstatymą, reikalavimai patenkinami ne ginčo tvarka, t.y. notaras išduoda vykdomąjį įrašą, taigi, pasibaigus šiems reikalavimų pateikimo terminams, notaras negalės patenkinti tų reikalavimų išduodamas vykdomąjį įrašą.

Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 72 straipsnyje numatyti trijų rūšių terminai:

1) bendras terminas, per kurį vekselio davėjas turi kreiptis į notarą ir pareikšti reikalavimus indosantams ir vekselio davėjui, yra vieneri metai nuo nustatyto laiku įforminto protesto dienos, o kai vekselio davėjas buvo sąlyga „gražinti be išlaidų“ ar „neprotestuotinas“, – nuo mokėjimo termino dienos;

2) yra išskirtas specialus terminas, jeigu vekselis yra įsakomasis ir asmuo nori pareikšti reikalavimus akceptantui, tai jis į notarą turi kreiptis per trejus metus nuo mokėjimo termino dienos;

3) trečioje straipsnio dalyje numatyta, kad indosantai turi teisę pareikšti reikalavimus vieni kitiems ir davėjui per šešis mėnesius nuo tos dienos, kai

indosantas apmokėjo vekselį, arba nuo tos dienos, kai jam pačiam buvo pareikštas reikalavimas.

Jeigu vekselio turėtojas kreipiasi į notarą dėl vykdomojo įrašo gavimo jau pasibaigus šiems terminams, notaras atsisako išduoti vykdomąjį įrašą. Pažymėtina, kad nors ir vekselio turėtojas turi teisę kreiptis per vienerius metus nuo nustatyto laiku įforminto protesto dienos arba nuo mokėjimo termino dienos, tačiau savo pareigas užprotestuoti vekselį, pateikti vekselį apmokėti, išsiųsti pranešimą apie tai, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, turi įvykdyti laiku, t.y. įstatyme nustatytais terminais.

11. DĖL VYKDOMŲJŲ ĮRAŠŲ IŠDAVIMO PAGAL VEKSELIUS, IŠRAŠYTUS UŽSIENIO VALIUTA

Ar gali asmenys išrašyti vekselius užsienio valiuta? Kokią valiutą notaras nurodo vykdomajame įrašė, kai jame siūlo išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą, kai vekselis buvo išrašytas užsienio valiuta? Kaip notaras apskaičiuoja notaro imamą atlyginimą už vykdomojo įrašo išdavimą, kai vekselis išrašytas užsienio valiuta?

Civilinio kodekso 6.36 straipsnio 1 dalis nustato, kad piniginės prievolės turi būti išreiškiamos ir apmokamos valiuta, kuri pagal galiojančius įstatymus yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje. Pinigų įstatyme bei Užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatyme yra numatyta, kokie pinigai yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.

Pinigų įstatymo 1 straipsnyje reglamentuota, kad Lietuvos Respublikos piniginis vienetas yra litas, o 3 straipsnyje, kad Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys litus mokėjimams ir atsiskaitymams privalo priimti be apribojimų.

Pagal Užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymo 3 straipsnio 3 dalį užsienio valiuta šalių susitarimu gali būti naudojama mokėjimams ir atsiskaitymams negrynaisiais pinigais, o Europos Sąjungos valiuta euras – tiek grynaisiais, tiek ir negrynaisiais pinigais. Užsienio valiuta – tai bet kurios užsienio valstybės ar užsienio valstybių bendrai naudojama valiuta.

Taigi Lietuvos Respublikoje teisėta atsiskaitymo priemonė yra ne tik litas, bet ir bet kuri užsienio valiuta, kurią šalys susitaria naudoti mokėjimams ir atsiskaitymams negrynaisiais pinigais.

Vekselių naudojimo taisyklių 4 punkte reglamentuota, kad vekseliai gali būti naudojami asmenų įsipareigojimams nacionaline ir užsienio valiuta įforminti, jeigu tai neprieštaruja Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams. Tų pačių taisyklių 8 punkte numatyta, kad vekseliuose nurodytose vietose įrašoma suma skaitmenimis ir valiutos tarptautinis kodas (LTL, USD, FRF ir kt.), o kai vekselis išrašomas užsienio kalba, po sumos žodžiais – tikslus valiutos pavadinimas anglų kalba. Vekseliai lietuvių kalba, kaip ir užsienio kalba, gali būti išrašomi litais arba užsienio valiuta nurodant tarptautinį valiutos kodą (kai litais – LTL arba Lt), po sumos žodžiais – žodis „litų“, o jeigu tai užsienio valiuta, – tikslus jos pavadinimas lietuvių kalba. Taigi, vadovaujantis aukščiau išdėstytais nuostatomis, asmenys turi teisę išrašyti vekselius tiek Lietuvos Respublikos nacionaline valiuta, t.y. litu, tiek bet kuria užsienio valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.

Notaras, išduodamas vykdomąjį įrašą, jame siūlomą išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą nurodo ta valiuta, kuria vekselis buvo išrašytas, jeigu ta valiuta yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.

Vykdomuoju įrašu notaras siūlo išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą arba nesumokėtą vekselio sumos dalį, o už vykdomojo įrašo išdavimą, vadovaudamasis Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių 5.25 punktu, ima procentinį atlyginimą nuo išieškomos sumos. Išieškoma suma yra vekselio mokėjimo termino dieną nesumokėta vekselio suma arba įformintame vekselio proteste nurodyta neakceptuota ar nesumokėta vekselio suma. Jeigu vekselis yra išrašytas užsienio valiuta, notaras turėtų konvertuoti išieškomą sumą pagal vekselio mokėjimo termino dienos arba vekselio protesto įforminimo dienos oficialų

lito kursą, kurį nustato Lietuvos bankas, į Lietuvos Respublikos nacionalinę valiutą – litą, ir, pritaikęs Laikinių dydžių 5.25 punktą, turėtų apskaičiuoti procentinį notaro imamą atlyginimą už vykdomojo įrašo išdavimą.

12. DĖL PAGAL VEKSELĮ ĮSIPAREIGOJUSIŲ ASMENŲ SOLIDARIOSIOS ATSAKOMYBĖS

Kaip atsako pagal vekselį įsipareigoję asmenys vekselio turėtojui? Kaip išduodamas vykdomasis įrašas, kai yra keli pagal vekselį įsipareigoję asmenys? Ar gali notaras išduoti vykdomąjį įrašą, kuriuo būtų reikalaujama išieškoti iš vieno solidarinio skolininko, kai pagal vekselį yra įsipareigoję keli asmenys?

Jeigu pagal vekselį yra įsipareigoję daugiau asmenų nei vekselio davėjas, tokiu atveju, vadovaujantis Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 49 straipsniu, visi – vekselio davėjas, akceptantas, indosantai ir laiduotojai – vekselio turėtojui atsako solidariai. Taigi įstatymas nustato solidariąją įsipareigojusiųjų pagal vekselį asmenų atsakomybę. Tai reiškia, kad vekselio turėtojas turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek visi ar keli pagal vekselį įsipareigoję skolininkai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį.

Pagal Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 49 straipsnio 2 dalį, vekselio turėtojas turi teisę pareikšti reikalavimus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims (vekselio davėjui, akceptantui, indosantui ir laiduotojui), kiekvienam iš jų atskirai ir visiems kartu, nesilaikydamas įsipareigojimų eiliškumo.

Vekselio turėtojas, norėdamas gauti vykdomąjį įrašą pagal vekselį, pagal kurį yra įsipareigoję keli solidarieji skolininkai, turi pateikti notarui rašytinį prašymą išieškoti pinigus iš solidariųjų skolininkų. Prašyme, be kitų duomenų, kurie privalo būti nurodyti pagal Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 4 punktą, taip pat turėtų būti nurodyti solidarieji skolininkai, į kuriuos vekselio turėtojas nori nukreipti išieškojimą.

Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 8 punkte numatyta, kad notaras, prieš išduodamas vykdomąjį

įrašą, turi pareikalauti, kad vekselio turėtojas pateiktų įrodymus, ar pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, arba nevizuotas.

Notaras, įsitikinęs, kad pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, išduoda vykdomąjį įrašą, kuriuo pareikalauja išieškoti solidariai iš kelių solidariųjų skolininkų per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą arba nesumokėtą vekselio sumos dalį su priklausančiomis palūkanomis, jeigu jos buvo numatytos, šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojant nuo mokėjimo termino pabaigos, vekselio turėtojo sumokėtą notaro atlyginimą už vekselio protestavimą ir vykdomojo įrašo darymą, taip pat pranešimų siuntimo bei kitas išlaidas. Išduodamas vienas vykdomasis įrašas pagal vekselį, pagal kurį yra įsipareigoję keli solidarieji skolininkai. Vykdomajame įrašė notaras įrašo visus solidariusius skolininkus, kuriuos prašyme nurodė vekselio turėtojas.

Jeigu notaro vykdomajame įrašė pareikalaujama išieškoti solidariai iš kelių solidariųjų skolininkų ir vykdymo vieta yra skirtinga, vekselio turėtojo prašymu notaras jam gali išduoti kelis vykdomojo įrašo egzempliorius. Visi vykdomojo įrašo egzemplioriai turi būti sunumeruoti, o jų skaičius nurodytas vykdomajame įrašė.

Paprastai vykdomajame įrašė notaras įrašo visus solidariusius skolininkus, įsipareigojusius pagal vekselį, tačiau Įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas numato, kad vekselio turėtojas turi teisę pareikšti reikalavimus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kiekvienam iš jų atskirai ir visiems kartu, nesilaikydamas įsipareigojimų eiliškumo. Taigi, vadovaujantis minėtąja norma, vekselio turėtojas turi teisę reikalauti, kad notaras išduotų vykdomąjį įrašą, kuriuo pareikalautų išieškoti iš vieno solidarinio skolininko. Tai vekselio turėtojas turėtų nurodyti notarui pateikiamame prašyme. Notaras turėtų informuoti vekselio turėtoją, jog išdavus tokį vykdomąjį įrašą, o vėliau paaiškėjus, kad šis skolininkas yra nemokus, kito vykdomojo įrašo, kuriuo būtų reikalaujama išieškoti iš kitų solidariųjų skolininkų pagal vekselį, nebegalima būtų išduoti. ●

TARPTAUTINIAI SANTYKIAI

Tarptautinės notariato sąjungos Europos reikalų komisijos (CAE) 2-oji plenarinė sesija Zagrebe

2008 m. rugsėjo 26 - 27 d. Zagrebe (Kroatija) įvyko Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) Europos reikalų komisijos (CAE) 2008-2010 kadencijos 2-oji plenarinė sesija. Lietuvos notariatui šioje sesijoje atstovavo CAE narys Notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis ir Notarų rūmų konsultantė Vaidota Majūtė.

Kroatijos notarų rūmų prezidentas Markas Malekovičius informavo svečius, kad keturiolika metų gyvuojantys rūmai šiuo metu vienija 308 notarus. Kroatija yra UINL narė, taip pat narė stebėtoja Europos Sąjungos notarų taryboje (CNUE). Notariato 15-mečio proga Notarų rūmai persikels į naujas patalpas. Į notariatą dažniausiai ateina teisininkai iš teismų, advokatūros, todėl notarų kvalifikacija yra aukšto lygio. Labai daug dėmesio skiriama notarų mokymui, vieningos notarinės praktikos formavimui.

Kroatijos teisingumo ministerijos atstovė pabrėžė, kad labai džiaugiasi sklandžiai funkcionuojančia notariato sistema, vertina notarų darbą ir siekia bendradarbiauti vykdant reformas ir sprendžiant aktualius klausimus, susijusius su nekilnojamojo turto registru, paveldėjimu ir kt.

Kroatijos Aukščiausiojo Teismo prezidentas pranešė, kad notariato įsikūrimas buvo didelis žingsnis pirmyn visoje Kroatijos teisinėje sistemoje. Notarai teikia didelę pagalbą teismams bei nuima didelę dalį teismų darbo krūvio (pvz., šeimos teisės, paveldėjimo srityse). Notarų kompetencija iš pradžių buvo labai ribota, tačiau nuolat plečiasi. Valstybėje būtina užtikrinti teisiųjų paslaugų kokybę, todėl labai svarbi teisingumo įstaigų, notariato bei teisės mokslininkų kooperacija, taip pat bendradarbiavimas su kitų valstybių notariatais.

Šveicarijos atstovas, buvęs UINL išdininkas Michelis Merlotti teigė, kad pasaulinė ekonomikos krizė bei ekonominiai sunkumai palietė ir notaro profesiją. UINL iki šiol neturėjo glaudžių ryšių su Europos Komisija, tačiau egzistuojančios tendencijos (t.y. Europos Komisijos pozicija dėl notarų paslaugų liberalizavimo) rodo, kad UINL ir CNUET turėtų bendradarbiauti artimiau. Kai kurios UINL narės, pvz., Lietuva, Šveicarija, Moldova, susiduria su tomis pačiomis problemomis – notarų įkainių mažinimas, notarų skaičiaus didinimas. UINL stengiasi palaikyti santykius su Pasaulio banku bei teikti reikalingą informaciją, susijusią su notariatu, bei siekti, kad Pasaulio banko tyrimuose nebūtų lotyniškajam notariatui nepalankių išvadų. UINL Vykdomasis komitetas (angl. Steering Committee) savo posėdyje atkreipė dėmesį, kad visos valstybės narės turi turėti savo delegatus UINL institucijoje, kad būtų galima sekti tendencijas įvairiuose notariatuose ir laiku suteikti pagalbą. Nepaisant konfliktų Gruzijoje, reikia siekti padėti Gruzijos notarams. M. Merlotti pateikė informaciją apie valstybes, siekiančias narystės UINL. Buvo atlikti 2 vizitai Pietų Korėjoje, tikrinama notariato situacija ir pasirengimas narystei. UINL palaiko artimus santykius su Australija. Dėl narystės taip pat bendraujama su Mongolija, Vietnamu, Tailandu, Madagaskaru, Mauritanija, Libija bei kitomis valstybėmis. M. Merlotti taip pat informavo, kad Vykdomasis komitetas nusprendė, jog UINL turi skirti dėmesį notarų kompetencijai plėsti, naujoms funkcijoms suteikti ir notariato pozicijoms stiprinti. Nacionaliniai notariatai turi aktyviai bendrauti su institucijomis, kurios kuruoja notariatą.

Plenarinėje sesijoje buvo patvirtinta dabotvarkė ir 2008 m. balandžio 26 d. Zalsburge vykusios CAE

plenarinės sesijos protokolas. CAE prezidentas Mario Miccoli informavo, kad Rusijoje paskirtas naujas notariato prezidentas.

Informaciją pateikė CAE 2008 - 2010 kadencijos 1-oje plenarinėje sesijoje suformuotų darbo grupių vadovai. M. Miccoli pranešė, kad į notariatams nariams išsiųstus klausimynus atsakė tik pusė visų narių, todėl neturint visos reikiamos informacijos negalima užtikrinti gerų darbo grupių rezultatų. Sesijoje pasisakė **Pinigų plovimo (3-ioji direktyva), Notarinių veiksmų slaptumo, Notarų kompetencijos, Informatikos ir teisinio saugumo, E. mokymo, Bendrosios teisės/Kontinentinės teisės, Notarų rengimo ir mokymo** darbo grupių atstovai.

Europos reikalų komisijos 2-oje plenarinėje sesijoje buvo svarstoma dėl šios Komisijos tikslų, planų, darbo metodų. Buvo pabrėžta, kad CAE – ne tik mokslinė komisija, dirbanti su klausimynais, tačiau jos tikslas taip pat ir apsikeisti informacija bei pasidalinti patirtimi. Todėl komisijos susitikimai yra ir galimybė gauti ir teikti pagalbą vieni kitiems, pasidalinti problemomis, gauti patarimą. Todėl CAE nariai turi ne tik laiku pateikti atsakymus į klausimynus, bet ir teikti informaciją apie situaciją nacionaliniame notariate, teisės aktų pasikeitimus. Buvo pateikta nemažai įvairių pasiūlymų, kokias temas CAE galėtų panagrinėti (pvz., dėl notarų atsakomybės draudimo, notarų kontrolės, notarų etikos ir kt.).

Kitame CAE susitikime bus svarstoma dėl naujų temų pasirinkimo, pristatyti ir apibendrinti darbo grupių rezultatai, išklausti visų notariatų atstovų pasisakymai apie naujoves jų valstybėse. Kitas susitikimas vyks 2009 m. pavasarį Graikijoje (Kretos saloje). ●

„Notariato“ inf.

Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) Generalinė asamblėja Briuselyje

Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) generalinėje asamblėjoje Briuselyje (Belgija) 2008 m. spalio 24 d. Lietuvos notarų rūmams atstovavo prezidiumo narė Rasa Ona Inokaitienė, Lietuvos notarų rūmų konsultantė Eglė Čaplinskienė.

Surengti CNUE prezidento ir viceprezidento 2009 metams rinkimai. CNUE prezidentu 2009 metams buvo išrinktas Prancūzijos notarų rūmų prezidentas, notaras Bernardas Reynis. CNUE viceprezidentu 2009 metams buvo išrinktas Italijos notaras Robertas Barone.

Generalinė asamblėja svarstė CNUE Paveldėjimo teisės darbo grupės pastabas ir pasiūlymus Europos Komisijos parengtam Reglamento dėl tarptautiniam paveldėjimui ir testamentams taikytinos teisės, jurisdikcijos, pripažinimo ir sprendimų vykdymo projektui. Reglamento projekto priėmimas numatytas 2009 m. pirmąjį pusmetį.

Europos testamentų registų tinklo asociacijoje CNUE prezidentas pasiūlė išskirti tokias narių grupes:

1. Asociacijos nariai. Asociacijos nariai turi atitikti šias sąlygas – yra notariatai, kurie yra iš Europos Sąjungos valstybių. Šie nariai galėtų būti skirstomi į aktyvius narius (steigėjus ir kitus) ir į narius stebėtojus.

2. Bendradarbiaujantys nariai – tai ne notariatai, arba ne Europos Sąjungos narių notariatai. Dėl šių narių prisijungimo prie asociacijos turėtų pritarti asociacija.

Europos testamentų registų tinklo asociacijos prezidentas Karelis Tobbackas pritarė tokiam narių skirstymui ir informavo, kad parengs atitinkamus asociacijos įstatų pakeitimus, pateiks juos CNUE nariams iš anksto, kad gruodžio mėnesį vykiančioje CNUE generalinėje asamblėjoje būtų galima priimti įstatų pakeitimus ir priimti naujus narius į asociaciją.

Posėdyje taip pat buvo apsvartyti kiti Europos Sąjungos teisės aktų projektai, aptarta CNUE darbo grupių veikla ir organizaciniai klausimai. ●

„Notariato“ inf.

Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos (UINL) visuotinis narių susirinkimas ir Generalinė taryba Kvebeke

2008 m. Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos (UINL) visuotinis narių susirinkimas ir Generalinės tarybos posėdis įvyko lapkričio 5-9 d. Kvebeke, Kanadoje, ir sutapo ne tik su UINL 60 metų įsteigimo jubiliejumi, bet ir Kvebeko miesto 400-osiomis įkūrimo metinėmis. Lietuvos notarų rūmams UINL visuotiniame narių susirinkime atstovavo Lietuvos notarų rūmų prezidentas notaras Marius Stračkaitis, Generalinėje taryboje – jos narė, Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė notarė Asta Kielienė.

Visuotinis narių susirinkimas yra aukščiausiasis UINL organas, kurio nariai yra nacionaliniai notariatai, atstovaujami prezidentų arba kitų, vadovaujantis nacionaline teise, atitinkamai įgaliotų atstovų. Eilinis UINL visuotinis narių susirinkimas turi būti sušauktas kiekvienų metų antrąjį pusmetį.

UINL visuotiniame narių susirinkime dalyvavo 51 valstybės atstovas. Vadovaujantis UINL statutu, susirinkimui pirmininkavo UINL prezidentas notaras dr. Eduardas Gallinas (Argentina), sveikinimo žodį tarė Kvebeko notarų rūmų prezidentas Denis Marsolaisas.

UINL prezidentas notaras dr. Eduardas Gallinas pateikė visuotiniam narių susirinkimui ataskaitą apie UINL veiklą, UINL Organizacinio komiteto ir Generalinės tarybos posėdžių, įvykusių 2008 m. kovo mėnesį Buenos Airėse, birželio mėnesį Bukarešte ir lapkričio mėnesį Kvebeke, nutarimus. Patvirtintas visuotinio narių susirinkimo, įvykusio 2007 m. spalio 2 - 3 d. Madride, protokolas.

Visuotiniame narių susirinkime buvo aptartos susirinkimui pateiktos ataskaitos apie situaciją notariatuose, ypač atsižvelgiant į pasaulinę ekonomikos krizę. Susirinkimui taip pat pranešimus pateikė Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) prezidentas Juanas Bolásas Alfonsas, Afrikos reikalų komisijos pirmininkė Houcine Sefrioui (Marokas); pranešimus apie Šiaurės Amerikos, Centrinės Amerikos ir Karibų regioną pateikė notaras Franciskas Xavieras Arredondas Galvánas, apie Pietų Afrikos regioną – José Flavio Buenas Fischeris, Aziją – Zhengkunas Duanas, Europą – Rafaelés Gómezas Ferreras.

Vienas pagrindinių klausimų, svarstytų visuotiniame narių susirinkime, kurį pateikė UINL Patariamasis

komisijos pirmininkas Andre Schwachtgenas (Liuksemburgas) – UINL reglamento pakeitimai ir papildymai, kuriuos priėmė Organizacinis komitetas 2008 m. kovo mėn. Buenos Airėse ir birželio mėn. Bukarešte. Visuotiniam narių susirinkimui pritarus, patvirtinti tokie reglamento pakeitimai ir papildymai: nustatyta, kad UINL neturi oficialios kalbos, o įprastinės UINL kalbos abėcėlės tvarka yra vokiečių, anglų, ispanų, prancūzų ir italų kalbos. Organizaciniam komitetui suteikta teisė nustatyti, kuri kalba bus vartojama UINL organų susirinkimų metu. Siekiant padaryti UINL veiklą efektyvesnę, numatytas ataskaitų pateikimas raštu, posėdžių protokolų, rekomendacijų, kitų dokumentų skelbimas UINL intranetinėje svetainėje, pakeisti finansinių ataskaitų pateikimo terminai, nustatytas naujų UINL narių narystės mokesčio mokėjimo terminas ir kt. Visuotiniam narių susirinkimui taip pat buvo pateiktas Vengrijos, Čekijos, Slovakijos, Slovėnijos, Kroatijos ir Austrijos pasiūlymas pakeisti UINL reglamentą ir nustatyti, kad rinkimuose į kontinentines ir regionines komisijas teisė balsuoti būtų suteikta tik atitinkamų kontinentų/regionų atstovams.

UINL išdininkas visuotiniam narių susirinkimui pateikė 2007 metų finansinę ataskaitą ir Finansinės priežiūros tarybos ataskaitą, kurios susirinkimo buvo patvirtintos. Taip pat patvirtintas UINL biudžetas 2009 metams. Visuotinis narių susirinkimas išrinko į laisvas vietas Generalinės tarybos narius 2008 - 2010 m., kurių kandidatūros buvo suderintos su nacionaliniais notariatais. Generalinės tarybos nariais išrinkti notariai iš Alžyro, Kanados, Centrinės Afrikos Respublikos, Portugalijos ir Rumunijos. Taip pat išrinkti garbės nariai, kuriais tapo notariai iš Kanados, Gvatemalos ir Rumunijos.

Visuotinis narių susirinkimas taip pat aptarė problemas, susijusias su dabartine pasauline ekonomikos krize, laisvąją rinką, tarifų mažinimu kai kuriose

šalyse, notarų atliekamų funkcijų suteikimu kitų profesijų atstovams (Albanija, Armėnija, Moldova), pinigų plovimo prevencija, notarų etika ir kt.

2009 metais visuotinių narių susirinkimą nuspręsta surengti Paryžiuje, Prancūzijoje.

Generalinė taryba – patariamasis UINL organas politiniais ir moksliniais klausimais. Generalinės tarybos eiliniai posėdžiai vyksta 2 kartus per metus: pirmą kartą kiekvienų metų antrąjį ketvirtį kartu su UINL Organizaciniu komitetu ir antrą kartą - visuotinio narių susirinkimo išvakarėse.

Generalinės tarybos posėdžiui pirmininkavo UINL prezidentas notaras dr. Eduardas Gallinas, kuris pateikė ataskaitą apie UINL veiklą, sveikintimo žodį tarė Kvebeko notarų rūmų prezidentas Denis Marsolaisas.

Generalinė taryba patvirtino susirinkimo, įvykusio 2008 m. birželio mėn. Bukarešte, Rumunijoje, protokolą. Taip pat svarstytos ir patvirtintos UINL Organizacinio komiteto ir jo *ad hoc* sudarytų darbo grupių, administracinių organų, kitų darbo grupių ataskaitos, aptarta šių komisijų vykdoma veikla, ypač atstovavimas tarptautinėse organizacijose, pagrindinį dėmesį skiriant pasaulyje vykstantiems globalizacijos, liberalizacijos procesams ir jų įtakai lotyniškojo notariato sistemai.

Generalinė taryba apsvastė ir patvirtino UINL komisijų - Notarų tarptautinio bendradarbiavimo klausimais, Patariamąsios, Notarų socialinio draudimo, Žmogaus teisių, Notarų etikos – ataskaitas.

Kitas Generalinės tarybos posėdis įvyks 2009 metų birželio mėnesį Londone, Didžiojoje Britanijoje. ●

„Notariato“ inf.

IN MEMORIAM

Anapilin išėjo notarė Rima Sadauskienė (1953 - 2008)

Sunki liga spalio 12-osios naktį pasiglemžė notarės Rimos Sadauskienės gyvybę. Tai rūstus likimo smūgis mūsų kolegės šeimai ir artimiesiems, netektis notariatui. Sunkių išbandymų minutę mintyse ir maldose esame su velionės šeima – sūnumis Kęstučiu ir Mindaugu bei vyru Jonu.

Rima Sadauskienė Vilniaus universitete 1976 metais įgijo teisininkės specialybę. Nuo 1991-ųjų dirbo Šiaulių rajono valstybinėje notarinėje kontoroje, vėliau - Šiaulių miesto 1-ajame notarų biure, nuo 1998-ųjų – Šiaulių miesto 4-ajame notarų biure. Pastaruoju metu buvo Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė.

Rima Sadauskienė palaidota Donelaičio kapinėse Šiauliuose.

Lietuvos notarų rūmai

LIETUVOS NOTARŲ RŪMAI